

ÅRSRAPPORT
APRIL, 2025

Riksantikvarens årsrapport for 2024

Tilgjengelighetserklæring

DEL 1

LEDERS BERETNING

Flere store løft

Riksantikvaren har gjennomført flere store løft i 2024: Fra leveranse av nye nasjonale bevaringsstrategier for kirke, landbruk og kyst, og til flytting av hele virksomheten.

Kulturmiljøvernet har alltid handlet om lokal identitet og stolthet: Våre kulturminner, ny bruk av kulturmiljøer gjennom verdiskaping og næringsutvikling, ny kunnskap om fortiden og om en sterk følelse av et felles vi og et oss. I 2024 har vi opplevd at dette blir spesielt meningsfullt og viktig, fordi vi ser en verden med skarpere fronter og med færre felles holdepunkter. Kulturarven vår gir trygghet i en urolig tid – det er bra å vite hvem vi er, hva vi har og hvor vi kommer fra – fordi kulturmiljø er en kilde til identitet og et ankerfeste.

Kulturarven er viktig i kriser og krig, som både mål, middel og motstandskraft. Når kulturarven blir angrepet, svekker det identiteten, tilhørighet og tryggheten i samfunnet. Gjennom Haag-konvensjonen har Norge forpliktet seg til å følge opp Unescos konvensjon om beskyttelse av kulturverdier i tilfelle av væpnet konflikt. Riksantikvaren har i året som har gått arbeidet med vårt nye mandat som nasjonal koordinator for implementeringen av konvensjonen. Dette arbeidet handler om å bevisstgjøre og skape forståelse, etablere samarbeid med nye parter og andre sektorer, og legge planer for det utenkelige.

Riksantikvaren har en sentral rolle når det gjelder å gjøre strategiske veivalg på kulturmiljøfeltet. I 2024 har vi lagt ned mye arbeid i de nye nasjonale bevaringsstrategiene for kyst og landbruk. Gjennom et tett løp med mye dialog og medvirkning gjennom året, leverte vi to strategier til politisk behandling i september. Strategiene beskriver utfordringsbilder for kysten og landbrukets kulturmiljøer, og peker på undertemaer som både trenger et løft, men der det også er store muligheter. Hensikten er å tilrettelegge for prosjekter og tiltak som bidrar til økt engasjement, bærekraft og mangfold for disse områdene, og øke samarbeid og verdiskaping.

Bevaringsstrategiene skal bidra til å strukturere, samordne og organisere samfunnets innsats. Vi skal se virkemidlene i sammenheng for å ivareta kystens og landbrukets kulturmiljøer. Den nasjonale strategien skal være et verktøy for å prioritere tiltak der behovene er størst. Dette gjelder blant annet handelsteder, naust og sjøhus samt fritid og ferie langs kysten. Det handler også om bygninger i jordbruket som den norske, røde enhetslåven, kulturmiljøer etter reindrift og de arkeologiske kulturminnene som ligger gjemt i skog og mark. Gjennom de nye bevaringsstrategiene skal en samordnet innsats styrke engasjement, bærekraft og mangfold for kysten og landbruket.

Bevaringsstrategien for kulturhistorisk verdifulle kirkebygg ble lansert i februar 2024. Bevaringsstrategien markerer starten på et nasjonalt løft for å ta vare på den materielle og immaterielle kulturskatten som disse kirkene utgjør. I et tett samarbeid med Kirkerådet og Hovedorganisasjonen KA, har Riksantikvaren rigget, ansatt og startet opp et nytt programsekretariat for kirkebevaringsfondet i Trondheim, og gjennomført utlysning og tildeling av tilskudd for 2024. Tilskuddene går til istandsetting av kirkene, men også til å øke kompetanse og kunnskap, opplevelse og formidling samt deltagelse og engasjement. Slik får tilskuddsmidlene samfunnseffekt ut over tette tak og grunnmurer som står godt.

Med sterkt økende kirketilskudd øker også behovet for håndverkere med kompetanse og kunnskap til å håndtere ulike typer kulturminner. Ved å satse på håndverket kan vi ivareta kulturmiljø, gi håndverkerne bedre tilgang til oppdrag og bidra til nødvendig kunnskapsutvikling, og skape et mer forutsigbart marked for tradisjonelle håndverkstjenester, både for kunde og leverandør. Vi ferdigstilte vår håndverksstrategi i 2024. Strategien er slik sett sentral for å få økt effekt fra tilskuddsmidlene til kulturmiljøer landet rundt.

Samlet sett vil Riksantikvaren, inkludert programsekretariatet for kirkebevaringsfondet, dele ut nærmere en milliard kroner i ulike typer tilskudd. Tilskuddene er slik et av de sterkeste virkemidlene samfunnet har for å sette i stand, utvikle og skaffe kunnskap om kulturarven vår. Midlene gir private eiere økonomisk mulighet til å sette i stand hus og fartøy, landskap og båter, de sørger for at grunneiere får dekket mindre arkeologiske utgravninger og at våre eldste kulturminner blir sikret for fremtiden. De legger til rette for at kommuner får kompetanseløft og kan legge egne planer for sine lokale kulturmiljøer og de bidrar til at Norge kan oppfylle sine internasjonale forpliktelser om å ta vare på våre åtte verdensarvsteder. God og effektiv tilskuddsforvaltning er dermed et grunnleggende premiss for vern gjennom aktiv bruk.

Fylkeskommunene sendte totalt over 18 plansaker til Riksantikvaren for vurdering av eventuell innsigelse i 2024, mens tallet for 2023 var ti. Riksantikvaren reiste i 2024 elleve innsigelser, fire flere enn i 2023.

Vi vedtok fem fredninger i 2024, blant annet et fartøy i Oslo, et skogfinsk kulturminne i Innlandet, et bolighus i Akershus, og i Vestland fredet vi sjøboder samt et område rikt på arkeologiske kulturminner. I 2024 har vi også erklært 19 stående byggverk bygget før 1650 som automatisk fredet.

Hvert år registreres det viktige kulturminner, som av ulike grunner er skadet og har behov for sikringstiltak. Årsakene til skadene kan være mange, for eksempel som følge av klimaendringer som fører til ras, flom, sandflukt, stormflo og vindfall. Skadene kan også skyldes hærverk, slitasje eller manglende skjøtsel. Riksantikvaren har i 2024 gitt tilskudd til utbedringer av skader, sikringsprosjekter samt utgraving og dokumentasjon der kulturminnene ikke kan reddes.

Norge har internasjonale forpliktelser etter Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter, og Riksantikvarens fredningsstrategi følger opp dette ved å prioritere vern av kulturmiljø etter landets fem nasjonale minoriteter.

Vår satsing på nasjonale minoriteters kulturmiljøer fortsatte i 2024 med oppstart av kartlegging av kulturminner og kulturmiljø etter romanifolket/taterne. God dialog med ulike interessegrupper blant minoriteten og med museer og forsknings- og utdanningsinstitusjoner, har gitt et imponerende antall kulturminner som vi følger opp ved å samle, dokumentere og prioritere for fredning i tiden som kommer. Dette kunnskapsgrunnlaget vil få betydning langt ut over de fredningene som kommer i årene fremover.

2024 har vært et svært aktivt år for oss, ikke minst fordi vi har flyttet fra våre gamle kontorlokaler i Dronningens gate, hvor Riksantikvaren hadde holdt til siden 1991. Våre nye lokaler i Trelastlageret i Schweigaards gate 28 har blitt tilpasset våre behov for moderne kontorer, og det stod klart på tid og kostnad gjennom god prosjektoppfølgning, både fra egne krefter, Statsbygg og leverandører. Gode lokaler som støtter opp under effektiv drift, godt samarbeid, et tettere arbeidsmiljø og økt trivsel lover godt for fremtiden.

Frivillig innsats er en av bærebjelkene i arbeidet med kulturmiljø. Både frivillige organisasjoner og enkeltpersoner bidrar i arbeid på kulturmiljøfeltet, og sørger for både istandsetting, aktiv bruk og økt interesse for kulturarven lokalt, regionalt og nasjonalt. Frivilligheten har vært aktive og viktige bidragsyttere i arbeidet med å utvikle bevaringsstrategiene for Kystens kulturmiljø og Landbrukets kulturmiljø.

Riksantikvaren har i flere år hatt et samarbeid med Den Norske Turistforening (DNT) om Historiske vandreruter. Gjennom satsingen får gamle ferdselsruter nytt liv som turruter med egen merking og informasjonstavler underveis, i tillegg til at rutenes historie og kulturminner formidles digitalt gjennom plattformer som [Lokalhistoriewiki](#), [Kulturminnesøk](#) og [DigitaltMuseum](#). I 2024 åpnet vi sammen med DNT en ny historisk vandrerute over Vegglijfjell.

Oslo, 14. mars 2025

Hanna K. Geiran
riksantikvar

Hanna Geiran på utgravning av Myklebust i 2024. Foto: Jan Magnus Weiberg-Aurdal, Riksantikvaren.

Tilgjengelighetserklæring

NESTE

DEL 2

INTRODUKSJON TIL

VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Om Riksantikvaren

Riksantikvaren jobber med å bevare og forvalte Norges kulturmiljøer og landskap for fremtidige generasjoner.

2.1 Virksomheten og samfunnsoppdraget

Riksantikvaren er direktoratet for kulturmiljøforvaltning, og Klima- og miljødepartementets (KLD) sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturmiljø. Jobben vår er å sikre et godt kunnskapsgrunnlag, sette kulturmiljøpolitikken ut i livet og gi faglige innspill til politikktutviklingen.

Regjeringen og Stortinget fastsetter nasjonale mål og virkemidler for kulturmiljø. Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål på de områdene der Riksantikvaren har myndighet og juridiske virkemidler. De aktuelle resultatområdene er kulturminner, kulturmiljø og polarområdene.

De nasjonale målene er:

- > Mål i: Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø
- > Mål ii: Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging.
- > Mål iii: Et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk

Det nasjonale målet for polarområdene er:

- > Mål I: De 100 viktigste kulturminnene og kulturmiljøene på Svalbard skal sikres gjennom forutsigbar og langsiktig forvaltning.

Riksantikvarens strategi 2021 – 2025 beskriver våre fem direktoratroller, strategiske satsinger og langsiktige mål som gir føringer for prioriteringer og utvikling av virksomheten.

Vi har følgende strategiske satsinger:

- > Legge til rette for engasjement og medvirkning, og bidra til demokratiske prosesser for kulturmiljø
- > Arbeide for at kulturmiljø bidrar til å oppfylle FNs bærekraftsmål
- > Arbeide for å bevare et mangfold av kulturmiljø
- > Bidra til å utvikle og formidle kunnskap om kulturmiljø

Organisasjon og ledelse

Riksantikvaren ledes av Hanna Geiran og holder til i Schweigaards gate 28 i Oslo.
I tillegg har Riksantikvaren ansvar for kirkebevaringsfondets programsekretariat som holder til i Bispegata 9 i Trondheim.

Riksantikvaren er organisert i to kulturminnefaglige avdelinger og en organisasjonsavdeling. I tillegg har Riksantikvaren en kommunikasjonsenhet og en stabsenhet for analyse og statistikk.

Ledelsen hos Riksantikvaren har i 2024 bestått av:

Hanna Geiran, riksantikvar Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Audun Skeidsvoll, assisterende riksantikvar Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Trude Luice Nedregård Isaksen, kommunikasjonsdirektør Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Linda Veiby, avdelingsdirektør i samfunnsavdelingen Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Turid Kolstadløkken, avdelingsdirektør for kulturminneavdelingen tom. 30.11.24 Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

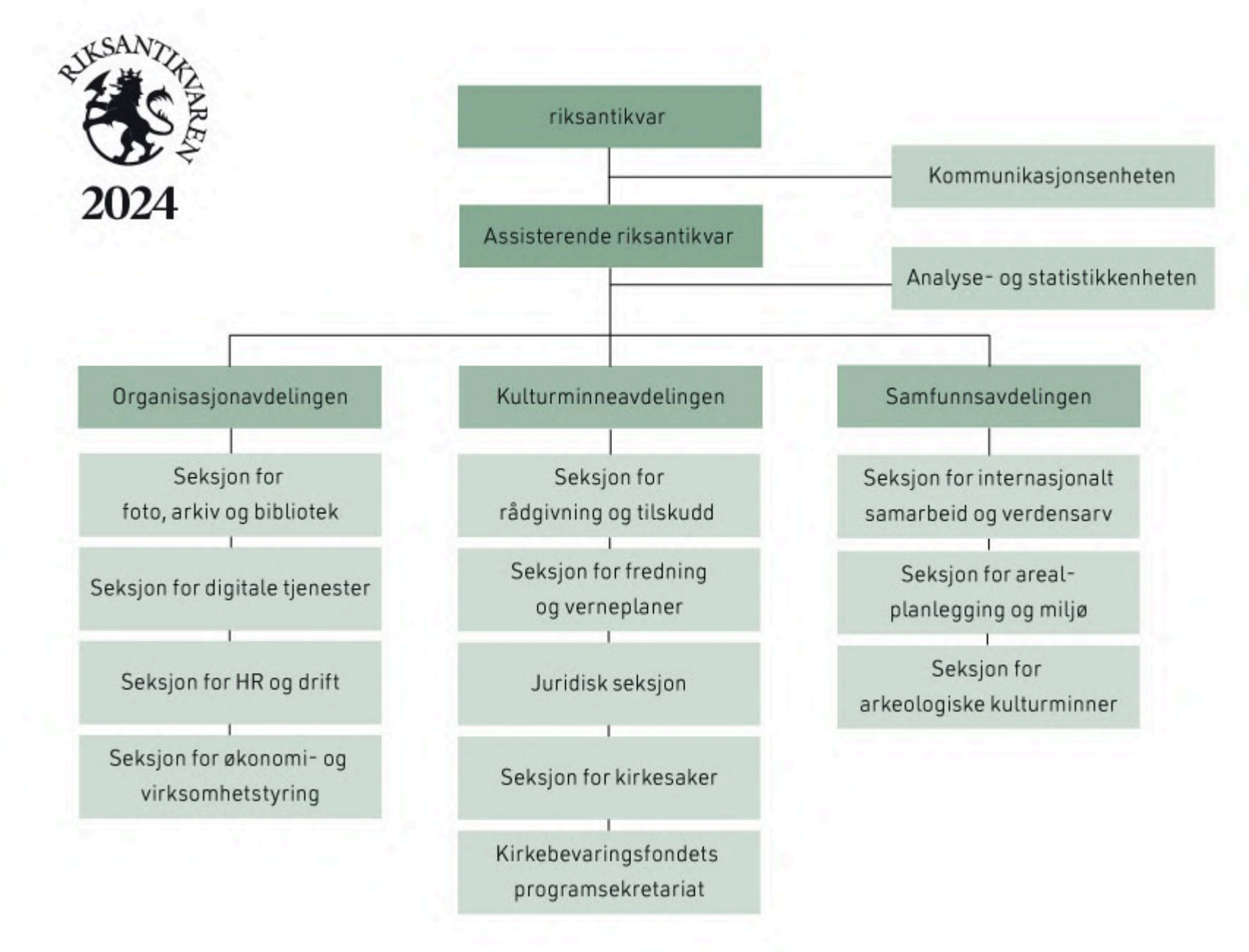

Anne-Judith Munthe-Kaas, fungerende avdelingsdirektør i kulturminneavdelingen Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Astrid Auran Nesbø, avdelingsdirektør i organisasjonsavdelingen Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Organisasjonskart

2.2 Virksomhetens overordnede hovedtall

Vi viser til kap. 3.3 (ressursbruk) og kap. 6 (årsregnskap) for mer detaljert informasjon om vår ressursbruk i 2024.

Tabell 1: Ansatte og nøkkeltall fra regnskapet (2022-2024)

	2022	2023	2024
Antall ansatte	141	139	137
Antall avtalte årsverk	138	135	134
Antall utførte årsverk	126	122	123
Samlet tildeling i kroner post 01-99	738 335 000	744 051 000	761 844 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	99 %	97 %	100 %
Driftsutgifter i kroner	233 781 081	236 527 919	260 475 102
Lønnsandel av driftsutgifter	53,0 %	53,6 %	51,5 %
Lønnsutgift per årsverk i kroner	983 787	1 039 528	1 091 007

For antall ansatte : Se tabell 10 for en nærmere redegjørelse. Ett årsverk defineres som én person i 100 pst. stilling i ett helt år. Timetall som utgjør ett årsverk, vil variere for ulike medarbeidergrupperinger. Antall årsverk beregnes som sum av månedswerk i valgt periode, delt på antall måneder i utvalgsperioden.

Antall utførte årsverk

I 2024 hadde Riksantikvaren 123 faste og midlertidige utførte årsverk mot 122 i 2023.

Samlet tildeling post 01-99

Samlet tildeling består av overføring fra forrige regnskapsår pluss årets tildeling på Riksantikvarens kapittel og poster, jf. bevilgningsrapporteringen og note A. Samlet tildeling steg med 2,4 pst. fra 2023, og utgjorde i 2024 761 844 000 kr.

Økningen i samlet tildeling skyldes hovedsakelig økning i prisindeksregulering og kompensasjon etter lønnsoppgjøret for 2024.

Riksantikvaren henviser til Ledelseskommentaren i kap. 6 for nærmere forklaringer og vurderinger av vesentlige forhold ved Riksantikvarens årsregnskap.

Utnyttelsesgrad for driftspostene

Riksantikvarens utnyttelsesgrad for drift (post 01 – 29) ble 100 pst. i 2024. Det er en økning i utnyttelsesgraden i 2024 med tre pst. fra 2023.

Driftsutgifter

Driftsutgiftene i 2024 var 260 475 102 kr mot 236 527 919 kr i 2023, noe som tilsvarer en økning på ni pst. Mye av økningen skyldes ekstraordinære kostnader i forbindelse med flytting av Riksantikvarens hovedkontor i slutten av 2024.

Lønnsandel av driftsutgifter

Samlet for post 01, 21 og 22 utgjorde lønnsandelen 52 pst., en nedgang på to pst. fra 2023. Post 21 og 22 inneholder ikke faste lønnskostnader. Ekstraordinære flyttekostnader påvirker også lønnsandelen i 2024.

Lønnsutgifter per årsverk

Lønnsutgifter per årsverk i 2024 er 1 091 007 kr – en oppgang på 4,7 pst. fra 2023.

Årsaken til økningen var at lønnsoppgjøret i 2023 med virkning for 2024 var høyere enn tidligere år. Dette gjaldt for Riksantikvaren på lik linje med staten ellers.

Lønnsoppgjøret for 2024 ble utsatt til 2025 grunnet streik sommeren 2024. Dette påvirker utregning av lønnsutgifter per årsverk i både i 2024 og i 2025.

Tilskuddsforvaltning

Tilskuddsforvaltning er en av de viktigste, og den økonomisk største oppgaven Riksantikvaren har. Om lag 72 pst. av Riksantikvarens samlede tildelinger inkludert belastningsfullmakter gjelder tilskudd. Ved etableringen av kirkebevaringsfondet i 2024 ble nye 90 mill. kr tilført for å styrke statens arbeid med å ta vare på Norges kulturhistoriske verdifulle kirkebygg. Tilskuddene på dette området er økt til 300 mill. kr i 2025 og kan fortsette å øke opp mot 500 mill. kr årlig i de kommende år. Samlet sett skal inntil 10 mrd. kr deles ut de neste 10 – 20 årene. Les mer om dette i kirkebevaringsfondets årsrapport, jevnfør vedlegg 3.

Tabell 2: Tilskuddsposter forvaltet av Riksantikvaren

Samlet sum i kroner

2022		2023		2024	
Bevilgning	Utbetalt	Bevilgning	Utbetalt	Bevilgning	Utbetalt
639 746 000	514 549 982	627 912 000	506 344 698	676 988 000	599 334 575

I all hovedsak tildeler Riksantikvaren tilskudd tilsvarende den bevilgningen vi har i det enkelte budsjettår. Siden visse typer prosjekter er teknisk kompliserte og går over flere år, blir overføringer mellom de enkelte regnskapsår ganske store for noen få av tilskuddspostene.

Flere detaljer om de enkelte tilskuddsordningene finnes i kap. 3.3 og i årsregnskapet i kap. 6.

Tabell 3: Innsigelser

Tabellen under viser innsigelser reist av Riksantikvaren 2020-2024.

	2020	2021	2022	2023	2024
Antall saker (Oslo-saker i parentes)	6 (1)	8 (6)	4 (2)	7 (4)	11 (4)
Kommuneplan	1			3	1
Reguleringsplan	5	8	4	4	10
Imøtekommet	5	2	3	5	2
Avgjort i KDD	1 ikke til følge	1 delvis til følge 1 ikke til følge			1 til behandling i KDD
I dialog med kommunen			1	2	8

Tabell 4: Klage- og straffesaker

Tabellen under viser antall klagesaker som ble ferdigbehandlet i det enkelte året, i perioden 2022-2024. Oversikten omfatter både klager på vedtak fattet av Riksantikvaren og saker der Riksantikvaren er klageinstans.

Klagesaker	2022	2023	2024
Tilskudd	27	17	15
Dispensasjon fra fredning og dispensasjon arkeologi	17	12	12
Kostnadsdekning arkeologi	1	1	3
Midlertidig fredning	2		1
Utførsel av fartøy	0	0	1

Klagesaker	2022	2023	2024
Omgjøringsvedtak	0	0	1

Når det gjelder straffesaker, hadde Riksantikvaren oppfølging og politianmeldelser samt bistand til Politiet, fylkeskommuner og Sametinget i til sammen 23 saker i 2024.

INNHold

2.1 Virksomheten og samfunnsoppdraget	Tilgjengelighetserklæring
2.2 Virksomhetens overordnede hovedtall	

Neste

DEL 3

ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

DEL 3
ÅRETS AKTIVITETER OG
RESULTATER

Del 3 - Årets aktiviteter og resultater

I kapittel 3 rapporterer vi ut fra krav og føringer som er gitt i tildelingsbrev og i virksomhets- og økonomiinstruksen for Riksantikvaren.

3.1 Overordnede prioriteringer

Kulturmiljø er en integrert del av klima- og miljøpolitikken. Riksantikvaren har i 2024 lagt følgende prioriteringer til grunn:

- > å vektlegge koblingen mellom natur og kulturmiljø
- > å bidra til en bærekraftig utvikling og FNs bærekraftsmål
- > å være en pådriver for kunnskaps- og fagutvikling på kulturmiljøfeltet
- > å være en pådriver for at kulturmiljøforvaltningen utvikler og tar i bruk digitale tjenester for forvaltning og formidling av kulturmiljødata

Riksantikvaren skal, med bidrag fra Kulturminnefondet, bistå departementet i konkretiseringen av tematiske bevaringsstrategier.

Natur og kulturmiljø

Overordnet prioritering: vektlegge koblingen mellom natur og kulturmiljø

Opplevelsen av natur og kulturmiljø er gjensidig forsterkende. Det aller meste av landets naturområder er preget av menneskelig aktivitet. **Oversikt over kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse** er en sentral kilde til kunnskap om de viktigste kulturhistoriske landskapene i Norge. Oversikten synliggjør hvordan bosetting, næringer og ferdsel har preget landskapet, og hvordan historiske strukturer og ulike gruppers bruk av landskapet har satt spor. Den skal sikre bærekraftig forvaltning, og er et viktig verktøy i arealplanlegging og i vurdering av forslag til planer om utbygging. Den gir også grunnlag for å reise innsigelse i plansaker. I 2024 ble oversikten over landskap innenfor de tidligere fylkesgrensene til Hedmark og Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal fylkeskommune ferdigstilt og registrert i Askeladden.

Koblingen mellom natur og kulturmiljø er også undersøkt i FoU-prosjektet *Skogen som kunnskapsbank* som Riksantikvaren bestilte fra NTNU Vitenskapsmuseet i 2024. De har testet en metode for kartlegging av kulturminner i skog gjennom involvering av frivillige og tolkning av LiDAR-data. Metoden er anbefalt med tanke på å kartlegge flest mulig kulturminner i skog og å registrere dem i Askeladden. FoU-prosjektet har gitt relevant kunnskap, som kan tas i bruk av forvaltningen.

Samordning med andre aktører:

Riksantikvaren har et tett samarbeid med Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet om koblingen mellom natur og kulturmiljø. Gjennom den tverrsektorielle satsingen **Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL)**, gjennomfører mange aktører et betydelig arbeid med skjøtsel, istandsetting og drift av jordbrukslandskap med store kulturhistoriske og biologiske verdier.

Sollien, Gårdstun på Finnskogen. Koblingen mellom natur og kulturmiljø er undersøkt i FoU-prosjektet Skogen som kunnskapsbank, som Riksantikvaren bestilte fra NTNU Vitenskapsmuseet i 2024. Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Bærekraftig utvikling og bidrag til FNs bærekraftsmål

Overordnet prioritering: bidra til en bærekraftig utvikling og FNs bærekraftsmål

17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE

Meld. St. 16 (2019-2020) sier at kulturmiljø i større grad skal tas i bruk som en ressurs for å oppnå en bærekraftig samfunnsutvikling. Kultur og natur er uløselig knyttet sammen. Mennesker har levd av naturen til alle tider, og tradisjonell bruk av naturressurser er gjerne miljømessig bærekraftig og sirkulær økonomi i praksis. Kulturarven er derfor en viktig kilde til kunnskap om bærekraftige praksiser, og et viktig bidrag til å oppnå flere av FNs bærekraftsmål (Sustainable Development Goals (SDG)). Se også [FNs bærekraftsmål og kulturarv – Riksantikvaren](#).

Bærekraftige byer og lokalsamfunn (bærekraftsmål 11)

En viktig del av sosial bærekraft er fysiske steder og sosiale forhold som er gode for mennesker å leve i. I 2024 har Riksantikvaren arbeidet med å følge opp [Strategi og faglige anbefalinger for byer og tettsteder](#). Strategien er i bruk som et veiledningsdokument både nasjonalt, regionalt og lokalt, og har blant annet vært tema på fire regionale kurs for å øke kulturmiljøkompetansen i kommunene.

Riksantikvaren har ansvaret for å rapportere til UNESCO på FNs bærekraftsmål, punkt 11.4.1. Rapporteringen handler om utgifter til vern, beskyttelse og konservering av kultur- og naturarv. Den er avgrenset til materiell kulturarv under Riksantikvarens ansvarsområder, og baserer seg på tall fra Riksantikvaren, Kulturminnefondet og KOSTRA. I samarbeid med SSB har vi levert nøkkeltall på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

Samordning med andre aktører:

Riksantikvaren fortsetter å følge opp verdensarvkonvensjonen både nasjonalt og internasjonalt. Direktoratet har en tett dialog med verdensarvområdene i samarbeid med fylkeskommunene, statsforvalteren og kommunene. Dialogen omfatter både behandling av store plansaker, men også kompetanseheving, som opplæring av folkevalgte i verdensarv, med mål om å følge opp «fyrårnambisjonen» – jevnfør verdensarvpolitikken formulert i St. Meld. 35 (2012-2013) Framtid med fotfeste, og videreført i Meld. St. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken.

World Heritage Leadership- programmet (WHLP) bidrar til bedre forvaltning av verdensarvstedene. Programmet er åpent for deltakere som jobber med forvaltning av verdensarv, og det er ICCROMs flaggskipsprogram. Riksantikvaren deltar aktivt i den faglige utviklingen og strategiske implementeringen av programmet.

Riksantikvaren arbeider for langsiktig, strategisk arealplanlegging, som kan ivareta både verdensarven og lokale behov for næringsutvikling og arbeidsplasser. Det er en økning i saker knyttet til arealbruk og utvikling i verdensarvområdene, som legger press på områdenes unike verdier. De internasjonale oppgavene har omfattet bidrag til oppdateringer og kartlegginger fra Unesco World Heritage Centre (konvensjonens sekretariat), innspill til veiledere, nominasjonsreform og policyutvikling. Riksantikvaren var Norges delegasjonsleder til verdensarvkomitéens møte (46COM) i New Dehli.

Stoppe klimaendringene (bærekraftsmål 13)

Riksantikvaren følger den nasjonale og internasjonale utviklingen på klimaområdet tett. I 2024 utarbeidet vi en handlingsplan for oppfølging av Riksantikvarens klimastrategi. Handlingsplanen peker på nasjonalt og internasjonalt samarbeid, prioritering av kunnskapsinnhenting og analyser, samt arbeid med kurs. Gjennom oppdatert og nytt veiledningsmateriell og eksempelsamlingen, synliggjør vi hvordan bruk og istandsetting av kulturarven kan bidra til reduksjon av klimagassutslipp og sirkulær økonomi.

Klimaendringer bidrar til ytterligere press og sårbarhet i verdensarvområdene, og Riksantikvaren arbeider med klimasårbarhetsanalyser og tiltak. Klimatilpasning vil inngå som en viktig del av bevaringsstrategiene.

For Riksantikvarens interne arbeid for å redusere klimagassutslipp, naturfotavtrykk og energibruk, se vedlegg 2.

Samordning med andre aktører:

Riksantikvaren legger vekt på samarbeid mellom forvaltningsnivåene og med andre aktører i møte med klimaendringene, blant annet gjennom nettverk for aktører som jobber med å utvikle kompetanse innen klimautfordringer og kulturmiljø. Nettverket har vært en arena for kunnskapsutvikling og bidrar til å videreutvikle arbeidet på klimafeltet. Vi har også pågående samarbeid med Miljødirektoratet og Unesco, og følger arbeidet i EU for å kunne være forberedt på nye føringer som får konsekvenser for kulturmiljø i Norge.

Livet på land (bærekraftsmål 15)

Kulturmiljøer og landskap kan ha positiv betydning for klimagassbudsjett gjennom karbonbinding i beitelandskapet, myr og skog, og som grunnlag for grønn næringsutvikling.

Videre bidrar det å ta vare på kulturmiljø og å holde kulturlandskap i hevd, til å sikre truede arter og naturtyper. Her kan kulturmiljø gjennom arealplanlegging, og som del av naturmangfoldet, bidra til å stanse tap av biologisk mangfold og opprettholdelse av økosystemer. Dette understøtter mål 15 som blant annet handler om å beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer og sikre bærekraftig skogforvaltning.

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket er en samling av de mest verdifulle kulturlandskapene i Norge, med store biologiske og kulturhistoriske verdier. Gjennom samarbeid med Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet bidrar satsingen til å sikre verdier, samt langsiktig skjøtsel og drift. I 2024 er 51 utvalgte kulturlandskap med og viser mangfoldet av jordbrukslandskap i Norge.

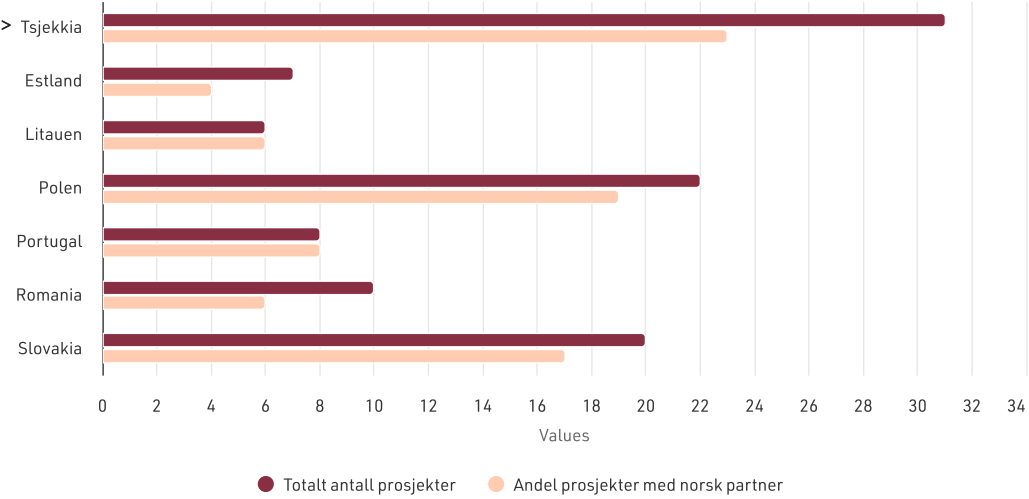
Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner (bærekraftsmål 16)

Haag-konvensjonens mål er å hindre at kulturarv blir brukt som militært mål. Riksantikvaren er nasjonal koordinator for Norges implementering av konvensjonen og dens protokoller.

I jubileumsåret for Haag-konvensjonen har Riksantikvaren utvidet det internasjonale nettverket og styrket det tverrsektorielle samarbeidet blant annet gjennom seminaret «Kulturarv som mål, middel og motstandskraft».

EØS-midlene er et viktig bidrag til demokrati- og fredsarbeid i Europa. Midlene har bidratt til ny bruk av kulturminner, systemer for preventivt vedlikehold og styrket håndverkskompetanse. 83 av 104 EØS-prosjekter hadde én eller flere norske partnere, se figuren nedenfor.

Figur 2. EØS-prosjekter med norsk partner

Kunnskaps- og fagutvikling

Overordnet prioritering: være en pådriver for kunnskaps- og fagutvikling på kulturmiljøfeltet

Riksantikvaren har arbeidet systematisk med kunnskapsutvikling i tråd med Klima- og miljødepartementets (KLDs) kunnskapsstrategi og egen FoU-strategi. Seks FoU-prosjekter ble iverksatt. Resultater fra disse har gitt kunnskap som er relevant for forvaltningens beredskapsarbeid, blant annet testing av 3D-dokumentasjon av Bykle gamle kyrkje ved hjelp av laserskanning og fotogrammetri. Modeller og VR-briller ble brukt som utgangspunkt for en workshop med tverrfaglig inngang, der personer med ulik fagkunnskap, roller og ansvarsområder diskuterte bruken av den digitale modellen både før og under hendelser som krever førsteinnsats fra brannvesenet. **[11]** Et annet eksempel er utvikling av digital formidling av bergkunst som er sårbar, lite tilgjengelig og utsatt for slitasje og ødelegging. **[12]** Prosjektresultatene svarer godt til identifiserte kunnskapsbehov i kulturmiljøforvaltningen.

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) ivaretar Nasjonale oppgaver på kulturmiljøområdet. I 2024 har instituttet arbeidet med tilrådninger (arkeologi), oppfølging av åtte akutte hendelser og forebyggende beredskap gjennom deltakelse i ekspertgruppen for om bevaring av kulturminner i Ukraina. **[13]** NIKU har også levert forskningsbasert kunnskap om bla. bergkunst, konserveringsmetoder og Bergen middelalderby.

Høsten 2024 lanserte vi Riksantikvarens håndverksstrategi, som skal bidra til utvikling av relevant kompetanse og kapasitet for å ta vare på kulturmiljø. Effekten vi ønsker er et velfungerende marked for relevante håndverkstjenester der eiere har god tilgang til den kompetansen det er behov for, og der det er god nok kapasitet innenfor de håndverkene som etterspørres.

Samordning med andre aktører:

I tråd med Riksantikvarens FoU-strategi og tilhørende handlingsplan, har vi gitt innspill til større pågående prosesser nasjonalt og internasjonalt, blant annet handlingsplan for europeisk partnerskap om kulturarv (ARCHE), mulige modeller for satellittregnskap for materiell kulturarv (HERMES), Europarådets retningslinjer for bruk av KI på kulturarvsområdet, veileder for KOSTRA-statistikken og KLDs kunnskapsstrategi. Vi har fulgt opp mål i handlingsplanen og bla. etablert rutiner for medvirkning i forskningsprosjekter.

Det anerkjente kurset i trekonservering – **The International Course on Wood Conservation Technology (ICWCT)** – ble i 2024 arrangert for 21. gang i samarbeid med NTNU og ICCROM. 22 deltakere fra 18 forskjellige land deltok på et seks uker langt digitalt kurs, etterfulgt av to uker med praktiske øvelser og befaring rundt i Norge.

ICWCT har siden 1984 videreutdannet over 500 fagpersoner fra hele verden. Svært mange av dem sitter nå sentralt i sine lands nasjonale forvaltning. Som arrangør av Trekurset får Riksantikvaren mulighet til å utvide og styrke sitt internasjonale fagnettverk og bli en relevant samarbeids- og diskusjonspartner.

The International Course on Wood Conservation Technology. (ICWCT). Kurset ble i 2024 arrangert for 21. gang i samarbeid med NTNU og ICCROM.

Befaringer og praktiske ø etterfulgt av to uker med p

Digitale tjenester for forvaltning og formidling av kulturmiljødata

Overordnet prioritering: være en pådriver for at kulturmiljøforvaltningen utvikler og tar i bruk digitale tjenester for forvaltning og formidling av kulturmiljødata

Riksantikvarens **Digitale strategi for kulturmiljøforvaltningen 2021-2025** vektlegger datakvalitet og brukervennlighet, samt å utarbeide gode og tilgjengelige digitale verktøy for en effektiv og inkluderende forvaltning av kulturmiljøene.

Et av de største initiativene i strategien, prosjektet *Orden i kulturmiljødata* (OK-data) har beskrevet og forankret sentrale begreper i kulturmiljøforvaltningen. Prosjektet legger til rette for gode digitale løsninger og fremtidig gevinstrealisering på tvers i forvaltningen. Det bidrar også til økt forståelse og samspill mellom mennesker og digitale verktøy.

Kirkebevaringsfondet ble lansert i februar 2024. Digisak ble raskt tilrettelagt for mottak av søknader om tilskudd fra fondet. De digitale tjenestene er viktige for å sikre effektive prosesser, likebehandling av søknader og enklere rapportering om bruk av tilskuddsmidler. Digisak omfatter i dag åtte tilskuddsordninger og én dispensasjonsordning som forvaltes av Riksantikvaren, fylkeskommunene og Sametinget. Alle virksomhetene bruker Digisak til søknads- og saksbehandling, men i ulik grad og omfang.

Brukerorientering fortsetter å være et premiss for utviklingen av digitale tjenester i kulturmiljøforvaltningen. I 2024 har vi etablert effektive interne verktøy for å sikre at brukerne opplever tjenestene våre mer enhetlig. Dette oppnår vi ved å gjenbruke viktige deler av grensesnittet på tvers av løsningene våre. Det gjør også at universell utforming (UU), gode interaksjonsmønstre og god fargebruk blir ivarettatt i enda større grad. I tillegg til å understøtte en mer effektiv utvikling, vil dette også gi gevinster på økt tilgjengelighet og digital inkludering.

Spor er Riksantikvarens tjeneste for tilgang til digitalt arkivmateriale. I 2024 ble mulig å bruke Spor fra mobiltelefon. Dette øker tilgjengeligheten til sentrale data, og understøtter en bedre prosess rundt evaluering og beslutninger for våre brukere ute i felt. Spor tilbyr vår mest moderne plattform for analyse og kobling av ulike datakilder. Det kan være eksterne arkiver eller andre data som kan settes inn i en kontekst og tilby merverdi.

Bevaringsstrategier

Overordnet prioritering: Riksantikvaren skal, med bidrag fra Kulturminnefondet, bistå departementet i konkretiseringen av tematiske bevaringsstrategier.

Bevaringsstrategier er et hovedgrep i kulturmiljømeldingen for å nå de nasjonale målene, med særlig vekt på mangfoldsmålet. Et sentralt tiltak i arbeidet med strategiene er samordning av virkemidler. Riksantikvaren har vært opptatt av bred medvirkning og høringer i arbeidet med å konkretisere de to første tematiske bevaringsstrategiene i 2024. Som et ledd i dette arbeidet har Riksantikvaren gjennomført konsultasjoner med Sametinget.

Forslag til bevaringsstrategier for Kystens kulturmiljø og Landbrukets kulturmiljø ble oversendt KLD 1. og 15. september 2024. Kulturmiljøene og kulturminner knyttet til temaene kysten og landbruket forteller svært viktige deler av Norges historie, og det er behov for en styrket innsats for å bevare og utvikle dem.

De to forslagene omfatter til sammen syv deltema hvor det er pekt ut prioriterte områder for bevaringsinnsats. Disse prioriterte områdene er valgt fordi det både knytter seg særskilte utfordringer til bevaring, og fordi det finnes et potensial for ny bruk av kulturminner og kulturmiljø innenfor temaene. For mange av kulturmiljøtypene mangler vi kunnskap, og det finnes lite informasjon om nasjonale minoriteters og urfolks bruk av kulturmiljøene. Samtidig er det et betydelig potensial for samarbeid, forskning og formidling knyttet til de valgte deltemaene.

Vihovdevikjo i Ulvik i Vestland er et spesielt verdifullt sjøbruksmiljø. Her finner man en rekke med syv sammenhengende naust. På sørsiden er det to naustruiner. Disse naustene ble bygget på 1800-tallet og i første halvdel av 1900-tallet. Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

3.2 Nasjonale mål, prioriteringer, styringsparameter og oppdrag

Resultatområde kulturminner og kulturmiljø

Mål I: Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø

PRIORITERING NR. 1	
Eiere og forvaltere av kulturmiljø medvirker og er involvert i prosesser og arbeid med kulturmiljø.	
SAMLET MÅLOPPNÅELSE FOR PRIORITERING NR. 1	
Eiere og forvaltere av kulturmiljø gjør en uvurderlig innsats for å bevare kulturarven for fremtiden. Gruppen er sammensatt, fra private enkeltpersoner til store statlige foretak. Riksantikvaren er opptatt av å sikre at alle har god mulighet til å medvirke og være involvert i prosesser og arbeid med kulturmiljøene de eier og/eller forvalter. En undersøkelse blant eiere og forvaltere av fredede kulturminner i fredningsprosesser (*) viser høy tilfredshet når det gjelder medvirkning og involvering i prosesser og arbeid med kulturmiljø. Samme undersøkelse dokumenterte en større spredning i eiernes og forvalternes opplevelse av informasjon om rettigheter og forventninger i fredningsprosessen. Én av fem er mindre tilfreds Den samlede tilfredsheten med denne informasjonen er likevel tilfredsstillende og ligger på et høyt nivå.	
Frivillig innsats er en av bærebjelkene i arbeidet med kulturmiljø. Både frivillige organisasjoner og enkeltpersoner bidrar til at viktige verdier for fellesskapet blir ivaretatt. Dialog og samarbeid med for eksempel Norges Metallsøkerforening og DNT, bidrar til medvirkning og involvering i arbeidet med kulturmiljø.	
* Undersøkelsen ble gjort i tidsrommet 6.-24.02.2025. Undersøkelsen hadde en svarprosent på 44. Målgruppen for undersøkelsen var eiere og forvaltere som mottok et fredningsforslag på høring eller et fredningsvedtak i 2024 etter Kulturminnelovens paragrafer 14a, 15, 19 og 22a. Vi fikk svar fra involverte i 9 av 14 fredningssaker.	
Styringsparameter	Rapportering
Eiere og forvalteres vurdering av medvirkning og involvering i fredningsprosesser.	Riksantikvarens undersøkelse viser at 73 pst. mener de har hatt reelle muligheter til å bidra med innspill og påvirke beslutninger i fredningsprosessen. De resterende (27 pst.) har en nøytral vurdering av dette.
Bruk av Kulturminnesøk.	Kulturminnesøk har i 2024 hatt over 300 000 besøk. Dette er en økning på åtte pst. fra 2023. Tjenesten har over 12 000 registrerte brukere – noe som er en økning på ca. 13 pst. I ble det lagt inn nesten 30 pst. flere kulturminner og bilder enn i 2023.

PRIORITERING NR. 2

Eiere og forvaltere av kulturmiljø har tilgang til relevant informasjon og kompetanse.

SAMLET MÅLOPPNÅELSE FOR PRIORITERING NR. 2

Oppdatert informasjon og veiledning, samt gode eksempler, er nødvendig for at den enkelte eier skal ta gode valg for sine kulturminner eller kulturmiljøer.

Riksantikvarens eksempelsamling gir konkrete eksempler med læringspunkter innenfor en rekke temaer, slik at eiere og forvaltere kan lære hvordan ulike utfordringer har vært løst av andre. I 2024 utarbeidet vi over 50 nye eksempler innen ombruk, energisparing, næringsutvikling og tekniske installasjoner. En spørreundersøkelse på riksantikvaren.no i 2024 viser at eksempelsamlingen oppleves som nyttig. Vi jobber kontinuerlig med å utarbeide nye veiledere, og i 2024 leverte vi en ny veileder om mulighetsrommet i TEK17. Formålet med disse veilederne er å bidra til økt ombruk av eksisterende bygninger og anlegg, og å sikre likebehandling i forvaltningen.

Bruken av digitale veiledere og eksempler viser at eiere, forvaltere og andre aktører aktivt oppsøker og setter seg inn i materiellet, og at de opplever informasjonen som nyttig og relevant.

Tilgang til for eksempel rådgivningstjenester, håndverkere og teknisk kompetanse er i mange tilfeller avgjørende for at eiere skal få oversikt over hvilke faglige prinsipper, regler og retningslinjer som legger føringer for mulige tiltak, slik at de i neste omgang iverksetter tiltak som sikrer bevaring og bruk av kulturmiljøer.

Riksantikvaren satser på formidling av tilskudd gjennom året for å synliggjøre både effekten av midlene og for å orientere eiere og forvaltere om muligheten til å søke om tilskudd. Oppmerksomheten i samfunnet i form av medieomtale og gode eksempler som viser effekt og verdiskaping fra tilskudd, har økt fra 2023 til 2024. Dette er sentralt for å inspirere eiere og forvaltere, og for å få flere til å utvikle prosjekter og sette i stand egne eiendommer, anlegg og fartøy.

Riksantikvaren har fått flere tilbakemeldinger på at det er mangel på håndverkere til å ta istandsettingsoppdrag, og kunnskap er i ferd med å forsvinne. I 2024 ble Riksantikvarens håndverksstrategi ferdigstilt. Uten håndverkeren stanser istandsettingsprosjektene. Det overordnede målet for håndverksstrategien er at eiere og forvaltere av fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy, får stabil tilgang på relevant og nødvendig håndverkerkompetanse i et langtidsperspektiv.

Riksantikvarens håndverksstrategi skal bidra til økt kompetanse og kapasitet innenfor håndverk nødvendig for å ivareta kulturmiljø, gi håndverkere med relevant kompetanse bedre tilgang til oppdrag i kulturmiljøfeltet, og bidra til nødvending kunnskapsutvikling.

I tillegg til tilgjengelig materiale, er eierne og forvalternes kontakt med forvaltningen viktig. Riksantikvarens brukerundersøkelse (*)viser at eiere og forvaltere samlet sett er fornøyd med kontakten med kulturmiljøforvaltningen i 2024. 76 pst har svart at de er ganske eller svært fornøyd. 12 pst. svarer at de er ganske eller svært misfornøyde.

* Riksantikvaren gjennomførte en undersøkelse i tidsrommet 31. januar til 24. februar 2025 for søkere til Kulturminnefondet (svarprosent 45), statlige (svarprosent 51) og private eiere (svarprosent 45) av fredede kulturminner i privat eie (post 71) og de som er eller har vært i en fredningsprosess (svarprosent 44). Totalt baserer undersøkelsen seg på svar fra 973 personer, hvor 544 personer oppgir å ha vært i kontakt med fylkeskommunens eller Sametingets enhet med ansvar for kulturminner/-miljø i løpet av 2024.

Styringsparameter	Rapportering
	Alle våre digitale tjenester har positiv økning i antall besøk: Kulturminnesøk åtte pst., Askeladden fem pst. og Spor ti pst. I 2024 ble 1328 søknader på tilskudd og dispensasjoner fra eiere av kulturminner opprettet og sendt inn via Digisak. Dette er en økning på 34 pst. fra 2023. Bruken av Riksantikvarens veiledere er noe økende, og bruken av eksempelsamlingen er nær doblet sammenliknet med 2023. De mest leste temaene fra våre veiledere er innenfor metallsøking, ombruk, energisparing og arealplanlegging. Det er i overkant av 90 000 besøk på veilederne og eksempler i eksempelsamlingen i 2024. I en spørring på nettsidene i perioden mai-desember 2024 oppgir 75 pst. at informasjonen er nyttig eller svært nyttig. Det er saksbehandlere i det offentlige som er mest tilfreds blant brukerne.
Bruken av Riksantikvarens veiledere, eksempelsamlinger og digitale tjenester.	
Eiere og forvalteres vurdering av fylkeskommunenes kulturmiljøfaglige kompetanse og veiledning.	Riksantikvarens undersøkelse viser samlet sett god tilfredshet med fylkeskommunene. 79 pst. svarer positivt på kompetanse, og 75 pst. svarer positivt på veiledning. De statlige eiernes tilfredshet ligger høyere enn gjennomsnittet.

Bryggen i Bergen. Gjennom videreutdanning og utfordrende restaureringsprosjekter har håndverkerne ved Stiftelsen Bryggen utviklet betydelig ekspertise innen tradisjonelle håndverk. Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Mål II: Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging.

PRIORITERING NR. 3

Fylkeskommuner, Sametinget, kommuner og private bruker kulturmiljø som en ressurs i samfunnsplanleggingen.

SAMLET MÅLOPPNÅELSE FOR PRIORITERING NR. 3

Kulturmiljø er en viktig kilde til kunnskap om lokal, regional og nasjonal historie. Kulturmiljø er også en viktig ressurs i samfunnsutviklingen, både som kunnskapsbank, som et virkemiddel til næringsutvikling og som redskap for å skape levende bygder, byer og tettsteder. God forvaltning av kulturmiljø er også viktig både for å redusere klimagassutslipp og for å sikre kulturmiljø i et endret klima.

Riksantikvaren er opptatt av å fremheve kulturmiljø som en ressurs for samfunnsplanlegging og utvikling gjennom ulike tiltak og virkemidler. Tilskudd til verdiskaping på kulturmiljøfeltet er et viktig virkemiddel i den sammenheng, og prosjekter som «Lys i gamle hus», «Uthavner» eller «Kvitsøy» viser alle betydelige positive effekter og samskaping mellom offentlige og private aktører. Et eksempel er Agder som har satset på uthavner og kystkultur som ressurs for steds- og næringsutvikling, blant annet gjennom «Europeiske kulturruter». I nettverket «Innaskjærs» møtes reiselivs- og kulturarvsaktører for samarbeid om utvikling av besøksmål og reiselivstilbud.

Kunnskap og synliggjøring av kulturmiljøenes samfunnsmessige betydning bidrar til forankring og legitimitet, og kan utløse ressurser og metoder for bærekraftig forvaltning av kulturmiljøverdiene.

For lokal, regional og nasjonal forvaltning er et oppdatert kunnskapsgrunnlag viktig i arbeidet med å sikre at kulturmiljø brukes som en ressurs i samfunnsplanleggingen. Riksantikvaren prioriterer kunnskapsdeling gjennom blant annet kurs og veiledningsmateriell. Formålet er å bidra til at fylkeskommuner, Sametinget, kommuner og private får økte muligheter og kunnskap om hvordan kulturmiljø kan brukes som en ressurs i samfunnsplanleggingen.

Den økende bruken av veiledere og eksempelsamling, samt undersøkelser i form av spørringer på nettsidene, viser at det store flertallet av brukerne vurderer dette innholdet som nyttig og relevant. Riksantikvaren oppnår dermed effekt av veilederne og eksempelsamling i form av økt bevissthet og mer kunnskap om kulturmiljø som en ressurs hos brukerne. Spesielt eksempelsamlingen har økt kraftig i antall brukere fra 2023 til 2024.

Styringsparameter	Rapportering
	Riksantikvarens strategier og veiledningsmateriell sikrer oppdatert kunnskapsgrunnlag til forvaltning, eiere, brukere og interessenter av kulturmiljø.
Bruk av Riksantikvarens veiledere, eksempelsamlinger og digitale tjenester.	I 2024 har Riksantikvaren arbeidet med å følge opp <i>Strategi og faglige anbefalinger for byer og tettsteder</i> veiledning for nasjonal, regional og lokal forvaltning, blant annet gjennom kursene Kulturmiljøkompetanse i kommunen (KIK).
	11,5 pst. av søknadene som er sendt inn via Digisak, oppgir at prosjektet også har finansiering fra andre støttegivere.
Fylkeskommunale, kommunale og private tilskudd i søknader til Riksantikvaren om økonomisk støtte.	Verdiskapingsprosjektene er innrettet mot samarbeid med offentlige og private aktører. Det gjenspeiles også i finansieringen. Rapportering fra 26 prosjekter i 2024 viser at finansiering fra post 77 utgjør 29,2 pst. (11, 8 mill. kr) av prosjektbudsjettene på til sammen 40,5 mill. kr). Lønnskostnader i deltakerinstitusjonene og frivillig innsats er da ikke medregnet.

Ydstebøparken på Kvitsøy i Rogaland. Verdiskapingsprosjektet mottok i 2024 midler til kartlegging, reguleringsplanlegging og formidling av hummerparkene. Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

PRIORITERING NR. 4

Kulturmiljøforvaltning bidrar til klimatilpasning, reduksjon av klimagassutslipp og sirkulær økonomi

SAMLET MÅLOPPNÅELSE FOR PRIORITERING NR. 4

Kulturmiljø er en ressurs i samfunnsutviklingen. Ikke minst er ombruk av eksisterende bygninger – gamle og ikke fullt så gamle – et viktig ledd i arbeidet med å få ned klimagassutslippene raskt. Vi vektlegger klimavennlig arealbruk og arealplanlegging, fortsatt bruk og ombruk av bygninger, samt energieffektivisering i alle deler av arbeidet vårt.

I 2024 jobbet vi med klimatilpasning og kunnskap om konsekvensene klimaendringene vil få for kulturmiljø, kulturminner og landskap, og med å redusere klimagassutslipp innenfor kulturmiljøforvaltningens arbeidsområder. Det er særlig tre områder som utpeker seg:
Bevaring og bruk av eksisterende bygninger fremfor riving, energieffektivisering samt klimavennlig arealbruk og arealplanlegging.

De siste årene har Riksantikvaren jobbet målrettet for å formidle at kulturmiljø er en ressurs i omstillingen til en sirkulær bygg- og anleggsbransje. Dette inkluderer vi i all formidlingsvirksomhet, blant annet gjennom en rekke foredrag og innlegg på arenaer hvor vi når ut til bygg- og eiendomsbransjen. Gjennom KIK-satsingen formidles kulturmiljøforvaltning som bidrag til reduksjon av klimagassutslipp til kommuneansatte som jobber med plan- og byggesak.

I 2024 utarbeidet vi en veileder om muligheter for unntak fra tekniske krav i plan- og bygningsloven og TEK17. Veilederen skal bidra til at flere kommuner og prosjekterende blir klare over mulighetene som finnes i regelverket, slik at flere historiske bygninger kan få ny bruk.

Riksantikvaren arbeider for å øke kompetansen om risiko og klimatilpasningstiltak for kulturmiljø i lokal og regional planlegging og forvaltning. I 2024 utarbeidet vi en metodeveileder for risiko- og sårbarhetsanalyser for kulturmiljø, som har vært testet i fire kommuner på ulike kulturmiljøtyper. Riksantikvaren har også gjennomført klimasårbarhetsanalyser for verdensarvområdene Røros bergstad og Circumferensen. Riksantikvaren bidrar også til arbeidet med Nasjonal klimasårbarhetsanalyse.

Styringsparameter	Rapportering
Bruk av Riksantikvarens veiledere i fylkeskommuner, kommuner og av eiere og forvaltere.	Veiledere på ra.no har økt noe i bruk sammenlignet med 2023. Riksantikvarens eksempelsamling har hatt en solid økning besøkere det siste året. Dette viser at eksemplene er relevante og at formatet treffer brukerne. Energisparing, sammen med arealplanlegging og ombruk, er de mest leste temaene og utgjør i overkant av 9000 klikk.
Riksantikvarens bidrag til by- og stedsutvikling.	Riksantikvarens strategi og faglige anbefalinger for by- og stedsutforming er i bruk som et veiledningsdokument nasjonalt, regionalt og lokalt. Vi formidler retningslinjene på en rekke fagsamlinger, kurs og konferanser i egen og andres regi.
	Flere verdiskapingsprosjekter har by- og stedsutvikling som tema, blant annet på Strømsø i Drammen. Her er målet å ivareta kulturmiljø og bruke det som ressurs i samfunns- og i byutviklingen. Dette sammenfaller med prosesser for en større omstilling av bydelen som omfattes av byvekstavgift med KKD.

Bergstaden Røros og Circumferensen. Riksantikvaren har i 2024 gjennomført klimasårbarhetsanalyser for verdensarvområdene Røros bergstad og Circumferensen. Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Mål III: Et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk

PRIORITERING NR. 5

Fylkeskommuner, kommuner og statlige eiere av kulturmiljø dokumenterer og registrerer kulturmiljø som grunnlag for kunnskap og tiltak om bevaring av et mangfold av kulturmiljø.

SAMLET MÅLOPPNÅELSE FOR PRIORITERING NR. 5

Kulturmiljø er en viktig kilde til kunnskap om landets historie. Kulturmiljø er også en viktig ressurs i samfunnsutviklingen, både som «kunnskapsbank», som virkemiddel til næringsutvikling, og som redskap for å skape levende bygder, byer og tettsteder. For å sikre bevaring et av mangfold av kulturmiljø er forvaltningen avhengig av oppdatert kunnskap.

Fylkeskommunene, Sametinget, kommuner og statlige eiere benytter Askeladden til å registrere nye fredete kulturminner og kulturmiljø. Dette bidrar til at forvaltningen har stadig bedre kulturmiljødata som kan danne grunnlag for kunnskap og tiltak om bevaring av et mangfold av kulturmiljø. Riksantikvaren jobber kontinuerlig med utvikling av Askeladden for å gjøre systemet enklere og mer effektivt i arbeidet med dokumentasjon og registrering.

De åtte middelalderbyene i Norge representerer unike kilder til kunnskap om hvordan mennesker levde, arbeidet og organiserte seg i middelalderen. De gir kontinuitet og forbindelse til fortiden, skaper forankring og er identitetsskapende. Forvaltningsansvaret for de fire store middelalderbyene, Oslo, Tønsberg, Bergen og Trondheim, er plassert hos Riksantikvaren. Det omfatter en betydelig saksmengde, som blant annet gjelder dispensasjonssøknader og arealplaner.

I saker hvor det er relevant, har Riksantikvaren stilt vilkår om arkeologisk utgravning, overvåking, eller begge deler, for å sikre kulturminnets kildeverdi før det blir fjernet. Utgravningene i middelalderbyene gir ny og viktig kunnskap om byenes tidlige historie.

Styringsparameter	Rapportering
Riksantikvaren legger til rette for at fylkeskommuner, kommuner og statlige eiere av kulturmiljø kan dokumentere og registrere kulturmiljø.	Riksantikvaren har jobbet med å videreutvikle Askeladden som verktøy for fylkeskommuner, kommuner og statlige eiere av kulturmiljø.
Nye registreringer av fredete kulturminner og kulturmiljø i Askeladden.	I 2024 ble det registrert totalt 3554 fredete lokaliteter, med i alt 8070 enkeltminner i Askeladden. Av disse hadde 3463 vernestatus «automatisk fredet», 84 vernestatus «forskriftsfredet» og 6 vernestatus «vedtaksfredet». 3462 av lokalitetene er kategorisert som «arkeologisk minne», mens 92 er kategorisert som «bebyggelse-infrastruktur». 7 lokaliteter er på Svalbard, resten på fastlandet.

Oppdragsliste 2024 for resultatområdet Kulturminner og kulturmiljø

Nr.	Oppdrag – dokumenter som skal oversendes Klima- og miljødepartementet	Frist	Rapportering
1	Riksantikvaren skal bistå departementet i utvikling av et felles mål- og rapporteringssystem for bevaringsstrategier. Oppdraget vil bli spesifisert i eget oppdragsbrev.	1. juni 2024	Riksantikvaren bisto departementet med mål- og rapporteringssystem innen fristen.
2	Riksantikvaren skal levere forslag til detaljering av de to bevaringsstrategiene som er omtalt i Prop. 1 S (2023-2024). Oppdraget vil bli spesifisert i eget oppdragsbrev.	1. september 2024	Forslag til bevaringsstrategier for Kystens kulturmiljø og Landbrukets kulturmiljø ble oversendt KLD 1. og 15. september 2024.
3	Riksantikvaren skal levere et notat med anbefalinger, basert på funn i evalueringen av bevaringsprogrammene, som er relevante for utarbeidelsen og gjennomføringen av bevaringsstrategier.	1. mars 2024	Levert KLD 1. mars 2024.
4	Riksantikvaren skal innhente kunnskap om saker knyttet til skogbruk og arkeologiske kulturminner. Oppdraget vil bli spesifisert i eget møte og oppdragsbrev.	15. juni 2024	Levert KLD 20. juni 2024.
5	Riksantikvaren skal gjennomføre en kvalitativ vurdering av fylkeskommunenes og kommunenes oppfølging av nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging på kulturmiljøfeltet.	1. desember 2024	Levert KLD 1. desember 2024.

Polarområdene

Mål I: De 100 viktigste kulturminnene og kulturmiljøene på Svalbard skal sikres gjennom forutsigbar og langsiktig forvaltning.

PRIORITERING NR. 6

Forvaltningen av prioriterte kulturminner og kulturmiljøer på Svalbard er forutsigbar og langsiktig.

SAMLET MÅLOPPNÅELSE FOR PRIORITERING NR. 6

Kulturminneplanen for Svalbard er forsinket fra Sysselmesteren, og Riksantikvaren har derfor fulgt opp styringsparameter for 2023, som gjaldt å gi innspill til Sysselmesterens arbeid med revisjon av kulturminneplanen. Riksantikvaren har hatt løpende dialog med Sysselmesteren gjennom 2024, om arbeidet. Kulturminneplanen for Svalbard (2013-2023) ligger til grunn for forvaltningen frem til ny kulturminneplan foreligger i 2025.

Styringsparameter	Rapportering
Veilede Sysselmesteren i iverksettingen av Kulturminneplanen for Svalbard.	Kulturminneplanen for Svalbard er ikke ferdigstilt per 31.12.2024.

Oppdragsliste 2024 for resultatområdet Polarområdene

Nr.	Oppdrag – dokumenter som skal oversendes Klima- og miljødepartementet	Frist	Rapportering
6	Vurdere hvordan kunnskapsmanglene som er identifisert i kunnskapssammenstillingen for Jan Mayen fra 2022 kan dekkes, med forslag om videre oppfølging i 2025.	1. oktober 2024	Oversendt KLD 18.10.2024
7	Vurdere videre forvaltning av innsamlet arkeologisk og annet løst kulturgjenstandsmateriale på Jan Mayen, inkludert eventuell transport til fastlandet.	1. desember 2024	Oversendt KLD 29.11.2024

Prioriteringer på tvers av resultatområdene.

PRIORITERING NR. 7

Miljødata og kunnskapssynteser brukes mer effektivt for felles kunnskapsgrunnlag på tvers av sektorer.

SAMLET MÅLOPPNÅELSE FOR PRIORITERING NR. 7

Riksantikvaren følger opp mål og føringer i KLDs kunnskapsstrategi, i egne strategier og i handlingsplaner. Vi leverer tverrsektoriell og tverrfaglig kunnskap, datafangst og innsikt, blant annet gjennom utvikling av mål- og rapporteringssystem for bevaringsstrategiene, og FoU-prosjekter basert på kulturmiljøforvaltningens kunnskapsbehov. Vi tilrettelegger for samordning gjennom samarbeid med Miljødirektoratet, SSB, NIKU, DFØ og ulike forskningsmiljøer i utvikling av nasjonal statistikk og kunnskapsutvikling.

I 2024 har Riksantikvaren hatt flere fellesprosjekt med SSB. Etter initiativ fra SSB er det gjort et omfattende arbeid for å reetablere den offisielle statistikken «Freda områder etter Kulturminneloven». Fellesprosjektet planlegges slutført i 2025 med produksjon av ny statistikk fra 2026. Statistikken tilrettelegger for styrket tverrsektoriell samordning, ved at kulturmiljøforvaltningen kan dokumentere arealbruk knyttet til ulike paragrafer i kulturminneloven og sammenstille med arealbruk i andre sektorer.

Riksantikvaren har i dag fem miljøovervåkningsprogrammer (MOV klima, MOV kulturlag, MOV verneverdig, MOV arkeologi og MOV nasjonale miljømål). I 2024 ble en femårig overvåkningsperiode for MOV verneverdig avsluttet. Programmet dokumenterte at 5,4 pst. av bygningene, som er vernet gjennom plan- og bygningsloven, er truet/sterkt truet, mens 11,6 pst. av Sefrak-registrerte bygninger uten formelt vern er truet/sterkt truet. 43 bygninger som er vernet etter plan- og bygningsloven har gått tapt. Til sammenligning har 358 bygninger uten vern gått tapt (4,9 pst. av bygningene uten vern).

Riksantikvarens overvåkningsprogrammer dokumenterer effektene av virkemiddelbruk og forvaltning. En viktig gevinst av miljøovervåkning er å iverksette forebyggende tiltak basert på et godt kunnskapsgrunnlag. Riksantikvarens miljøovervåkningsprogram gir i tillegg forvaltningen oversikt over tap, endringer og fysisk tilstand. De innsamlede dataene brukes til å analysere sammenheng mellom virkemiddelbruk og bevaring.

Styringsparameter	Rapportering
Funn fra evaluering av miljøovervåkningsprogrammene (MOV) legges til grunn for videreutvikling av overvåkingsarbeidet.	Videreutvikling av miljøovervåkingsprogrammene (MOV) pågår. Blant annet har evalueringen av MOV resultert i at to program er slått sammen (MOV kulturlag og MOV Bryggen). Effektiviseringstiltak er iverksatt på blant annet MOV verneverdig. Høsten 2024 startet vi en vurdering av MOV-data som indikatorer for nytt mål- og rapporteringssystem for bevaringsstrategiene. Arbeidet blir slutført i 2025.
Kunnskapen om metoder, og kompetansen om bestilling av kunnskapssynteser er styrket.	Kunnskapsoppsummering om linolje er bestilt og levert som et av flere FoU-prosjekt. Riksantikvaren har styrket kompetansen på kunnskapsoppsummeringer- og syntetisering gjennom nyrekruttering. I forbindelse med arbeidet med bevaringsstrategiene, er det gjennomført kompetansetiltak for gjennomføring av kunnskapsoppsummeringer.
I samarbeid med Miljødirektoratet, sammenstille og styrke kunnskapsgrunnlaget om virkninger for klima- og miljøinteresser av bakkemontert solkraft og andre kraftproduksjonsteknologier hvor direktoratet mener det er behov.	Miljødirektoratet har fått et oppdrag hvor Riksantikvaren skal bidra. Riksantikvaren følger opp og vil levere i tråd med Miljødirektoratets fremdrift.

PRIORITERING NR. 8

Kommunene tar i større grad hensyn til vesentlige regionale og nasjonale klima- og miljøinteresser i sin arealforvaltning.

SAMLET MÅLOPPNÅELSE FOR PRIORITERING NR. 8

Riktig kunnskap, verktøy og veiledning er viktig for at kommuner over hele landet – uavhengig av demografiske og geografiske forhold – skal kunne ivareta hensynet til vesentlige regionale og nasjonale klima- og miljøinteresser i sin arealforvaltning. Riksantikvaren samarbeider tett med regional kulturmiljøforvaltningen for å oppnå dette.

I 2024 har Riksantikvaren satset på veiledning til kommunene gjennom kurs i kulturmiljøforvaltning for kommunesektoren (KIK). Satsingen innebærer at alle norske kommuner får støtte til å delta på kurs om hensynet til kulturmiljøverdier og klima i samfunns- og arealplanlegging. Kursene gir styrket kompetanse og økt samarbeid mellom kommunene og andre aktører. Dette bidrar til politisk forankring, tverrfaglighet og lokal involvering. Fylkeskommunene har vært en viktig samarbeidspartner i kursvirksomhet og planlegging.

Riksantikvaren har fulgt opp en rekke plan- og innsigelsessaker knyttet til alle verdensarvområdene i Norge. Innsigelsen til Kystplan Helgeland – Vega om havbruk i Vegaøyan verdensarv ble tatt til følge i endelig avgjørelse i Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD). KLD støttet Riksantikvarens innsigelse til planen om landbasert oppdrettsanlegg i Raudbergvika. Planen ligger til behandling i KDD.

Riksantikvaren har også utarbeidet og tilgjengeliggjort en rekke veiledere innenfor temaet. Vi ser en stadig økende bruk av veilederne, jevnfør prioritering 4 over.

Riksantikvaren overtar plansaker for vurdering av innsigelse i tilfeller hvor fylkeskommunen eller Sametinget ikke vil reise innsigelse og nasjonale kulturmiljøinteresser er truet. I løpet av 2024 fikk Riksantikvaren oversendt 18 saker fra fylkeskommunene. I elleve av disse reiste direktoratet innsigelse, i tre kom vi fram til aksept av et justert planforslag, og i fire valgte Riksantikvaren å ikke reise innsigelse, hovedsakelig fordi vi mente at tiltaket ikke truet nasjonale kulturmiljøinteresser.

Riksantikvaren har på oppdrag fra KLD vurdert fylkeskommunenes og kommunenes oppfølging av Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for 2023-2027 på kulturmiljøfeltet. En spørreundersøkelse blant fylkeskommunene har gitt verdifull bakgrunnskunnskap, men undersøkelsen viser stor variasjon.

Noen hovedpunkter:

- > **Variasjon i prioritering:** Det er stor variasjon i hvordan kommunene og fylkeskommunene prioriterer og forvalter kulturmiljøinteresser i plansaker.
- > **Utfordringer med kapasitet og kompetanse:** Både kommunene og fylkeskommunene opplever utfordringer knyttet til plankapasitet, -kompetanse og kulturmiljøfaglig kompetanse, noe som begrenser deres evne til å gi tilstrekkelig veiledning og delta aktivt i planprosesser.
- > **Bruk av innsigelser:** Det varierer i hvilken grad fylkeskommunene fremmer innsigelser til planforslag som er i konflikt med nasjonale eller vesentlige regionale interesser. Omtrent halvparten av fylkeskommunene reiser innsigelser i stor grad, mens resten gjør det i mindre grad.
- > **Manglende helhetsplanlegging:** Det er mangel på helhetsplanlegging, noe som fører til at viktige landskapstrekk og kulturmiljøverdier ikke alltid blir ivaretatt.
- > **“Politisk motstand”:** Noen fylkeskommuner opplever “politisk motstand” mot innsigelser i nasjonalt viktige områder, noe som kan påvirke ivaretakelsen av klima- og miljøinteresser.

Samlet sett viser funnene at det er betydelige utfordringer og variasjoner i hvordan kommunene tar hensyn til vesentlige regionale og nasjonale klima- og miljøinteresser i sin arealforvaltning.

Styringsparameter	Rapportering
Kommunene har kunnskap, verktøy og veiledning som legger til rette for at viktige klima- og miljøinteresser jf.rundskriv T-2/16 tas hensyn til i arealforvaltningen.	Riksantikvarens veiledningsmateriell, tilskudd til å utarbeide og ferdigstille kulturmiljøplaner i kommunene, samt ulike kompetansetiltak og satsinger rettet mot kommunene, bidrar til økt kompetanse og samarbeid mellom kommunene. Dette har også bidratt til lokal og regional politisk forankring, tverrfaglighet og involvering. Tiltakene er finansiert gjennom KIK-midler over post 60. KIK-kursene har fått positive tilbakemeldinger, som peker på økt kulturmiljøkompetanse og tilrettelegging for gode diskusjoner og samarbeid.

Oppdragsliste 2024 for prioriteringer på tvers av resultatområdene

Nr.	Oppdrag – dokumenter som skal oversendes Klima- og miljødepartementet	Frist	Rapportering
8	Ferdigstille prosessen med å føre Villreinfangsten på Dovrefjell på tentativ liste i samarbeid med Miljødirektoratet, jf. statusrapport for arbeidet som leveres 1. desember 2023.	1. september 2024	Riksantikvaren har i samarbeid med Miljødirektoratet levert en faglig anbefaling for videre prosess med tanke på mulig oppføring på tentativ liste.
	Videreføre arbeidet med å vurdere det faglige grunnlaget for en eventuell nominasjon av kulturmiljøer fra vikingtiden til verdensarvlisten, inkludert gjennomføring av en oppstrømsprosess basert på utvalg av kulturminner, som leveres sammen med tidsplan for arbeidet 1. desember 2023.		Faggrunnlag levert til Icomos som grunnlag for en anmodning om oppstrømsprosess, i henhold til retningslinjene for oppfølging av verdensarvkonvensjonen. Statusrapportering for fremdrift levert til KLD.
9	Oppdraget spesifiseres i eget oppdragsbrev, inkludert tidsfrist.	28. februar 2024	Lokale forankringsmøter er gjennomført i alle involverte kommuner.
	Riksantikvaren skal samarbeide med Miljødirektoratet om å utarbeide et faggrunnlag til Klima- og miljødepartementets og Kommunal- og distriktsdepartementets høringsnotat om forskrift om endring i forskrift om konsekvensutredninger.		Miljødirektoratet har fått et oppdrag hvor Riksantikvaren bidrar. Riksantikvaren følger opp og leverer i tråd med Miljødirektoratets fremdrift.
11	Oppdrag bistand til Miljødirektoratet ifm miljøkrimmeldingen (gitt 22.6.23)	31.12.2024	Rapporten er levert i desember 2024
Oppdrag gitt 21.6.2023			
1	Sammen med Miljødirektoratet vurdere evt. endringer av strafferammer i kulturminneloven og straffeloven m.m. Dette er arbeid som oppfølging av Stortingsmelding om Miljøkriminalitet, Meld. St. 19 (2019-20) og Stortingets vedtatte Innstilling.	1.6.2024	Høringsutkastet ble levert desember 2024
	Eksempler på hvordan Riksantikvaren har jobbet med oppfølging av EU-direktiv og regelverk.		I rapporten, som ble oversendt 31. mai 2024, presenterer Riksantikvaren eksempler på hvordan organisasjonen har jobbet med bygningsenergidirektivet, kjemikalieforordningen REACH og taksonomien.
Supplerende tildelingsbrev 22.3.2024			
1	Bestillingen kom som en oppfølging av leveransen i tildelingsbrevet fra 2023 – rapporten «Kartlegging av de største utfordringene og forslag til mulige tiltak som bidrar til å styrke arbeidet med å ivareta norske kulturmiljøinteresser ved regelverks- og politikkutvikling i EU».	31.5.2024	
	Vurdering av konsekvenser av jordbruksforhandlingene		
1	1) Kartlegge tilstand og vurdere utvikling av måloppnåelse for kulturmiljø i jordbrukssektoren.	31.1.2025	Rapporten er levert
	2) Vurdere og eventuelt foreslå justeringer i virkemiddelbruken i jordbruksavtalen for 2025.		
2	3) Overordnet vurdering av virkemidlenes effektivitet.	15.3.2025	Evalueringen er under arbeid.
	Evaluering av regionalt miljøtilskudd i jordbruket		
3	Oppfølging av evalueringen av landsverneplanene for statens kulturhistoriske eiendommer	1.11.2024	Besvarelse av på oppdrag om ytterligere informasjonsinnhenting til oppfølgingen av SKE-evalueringen sendt fra Riksantikvaren 1.11.2024, samt 27.09. 2024.
Supplerende tildelingsbrev 6.12.2024			
1	Riksantikvaren fikk i oppdrag å videreføre arbeidet med å vurdere det faglige grunnlaget for en eventuell nominasjon av kulturmiljøer fra vikingtiden til verdensarvlisten, inkludert gjennomføring av en oppstrømsprosess basert på utvalg av kulturminner. Departementet ga i supplerende tildelingsbrev Riksantikvaren i	15.12.2024	Riksantikvaren har levert en oppdatert fremdriftsplan som grunnlag for videre arbeid med endelig anbefaling til KLD.

oppdrag å utarbeide en oppdatert fremdriftsplan som skal danne grunnlag for Riksantikvarens arbeid med en endelig anbefaling til departementet.

3.3 Tilskuddsforvaltning

Forvaltning av de ulike tilskuddsordninger i tabellen under utgjør om lag 57 pst. av de samlede utbetalinger over Riksantikvarens budsjett i 2024. Andelen vil stige i årene fremover på grunn av økte tilskuddsmidler til kulturhistoriske verdifulle kirkebygg (kirkebevaringsfondet).

Tabell 5. Tilskuddsposter som Riksantikvaren forvalter. bevilgning tilsvarer bevilget i budsjettåret og eventuelle overføringer fra året før.

Kap./p	Tilskuddspost	2022		2023		2024	
		Bevilgning	Utbetalt	Bevilgning	Utbetalt	Bevilgning	Utbetalt
08826	Fredete og verneverdige kirkebygg	126 221 000	45 250 940	120 824 000	34 758 000	59 676 000	32 961 274
08836	Kulturhistorisk verdifulle kirkebygg	0	0	0	0	90 000 000	71 830 858
14107	Nasjonale oppgaver ved miljøinstituttene	0	0	0	0	5 562 000	5 562 000
14107	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	5 800 000	6 100 000	0	0	0	0
14296	Kulturminnearbeid i kommunene	8 824 000	8 724 000	8 824 000	8 665 000	14 406 000	14 406 000
14297	Automatisk fredede og andre arkeologiske kulturminner	39 038 000	39 028 006	39 870 000	39 846 106	43 546 000	42 579 117
14297	Fredede kulturminner i privat eie	145 940 000	143 621 103	146 127 000	142 455 767	153 560 000	152 530 065
14297	Tekniske og industrielle kulturminner	59 036 000	58 731 807	58 858 000	57 838 000	63 318 000	63 242 525
14297	Bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	89 705 000	59 082 116	94 260 000	71 351 034	80 759 000	57 061 206
14297	Fartøyvern	73 710 000	73 696 540	70 618 000	70 612 895	75 125 000	75 033 781
14297	Fartøyvernsentrene	20 958 000	16 755 625	19 759 000	15 521 707	22 789 000	16 064 355
14297	Verdiskaping på kulturmiljøområdet	12 612 000	7 655 000	13 403 000	11 150 000	10 239 000	10 080 000
14297	Verdensarven	57 902 000	55 904 846	55 369 000	54 146 189	58 008 000	57 983 394
	Samlet sum	639 746 000	514 549 982	627 912 000	506 344 698	676 988 000	599 334 575

Stavanger domkirke er en av de mange kirkene som mottok midler fra kirkebevaringsfondet i 2024. Foto: Anders Amlo, Riksantikvaren

Kommentarer til forvaltningen av tilskuddsposter:

142960 Kulturmiljøkompetanse i kommunene

KIK-midlene over post 60 har gått til utarbeidelse og ferdigstilling av kulturmiljøplaner i kommunene, og til ulike kompetansetiltak og satsinger som fylkeskommunene og Sametinget har ansvar for.

142970 Automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner

Tilskudd fra posten har gått til:

- > Arkeologiske arbeider i tilfeller hvor det er gitt tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner eller skipsfunn ved mindre, private tiltak
- > Arkeologiske arbeider i tilfeller hvor det er gitt tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner eller skipsfunn, og hvor det foreligger særlige grunner til statlig kostnadsdekning.
- > Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG): Fylkeskommuner og arkeologiske forvaltningsmuseer fikk tilskudd fra posten til dokumentasjon, sikring, skjøtsel og formidling av bergkunst.
- > Bevaringsprogrammet for utvalgte arkeologiske kulturminner og kulturmiljø (BARK): Fylkeskommuner og Sametinget fikk tilskudd til skjøtsel og tilretteleggingsprosjekter for arkeologiske kulturminner regionalt og lokalt. Tilskuddene forutsetter samarbeid og samfinansiering, og vektlegger lokalt initiativ, forankring og medvirkning. Formidling av samiske språk og kulturarv har blitt fremhevet gjennom Sametingets prosjekter.
- > Myndighetsoppgaver ved de arkeologiske forvaltningsmuseene, herunder faglig støtte til fylkeskommunene i ulike saker, og bistand til politiet i oppfølging av kulturmiljøkriminalitet.
- > Myndighetsoppgaver ved sjøfartsmuseene, herunder faglige tilrådninger og saksbehandling knyttet til forvaltning av skipsfunn, jf. kulturminneloven § 14.
- > Sikringsundersøkelser av arkeologiske kulturminner: Det ble gitt tilskudd til utbedring av skader eller utgraving og dokumentasjon av arkeologiske kulturminner som er skadet ved uforutsette hendelser, inkludert naturskade.
- > Finnerlønn: Ordningen bidrar til høyere innleveringsgrad av funn, og en sikring av viktig vitenskapelig kildemateriale. I løpet av 2024 har Riksantikvaren behandlet 161 finnerlønnssaker med en samlet utbetaling på 419 000 kr. Hovedvekten av finnerlønnssakene skyldes metallsøkeraktivitet. I ca. 70 pst. av sakene er finnerlønnen satt til 1000 kr eller mindre.

142974 Fartøyvern

I tillegg til tilskudd til fartøy, får Norsk Forening for Fartøyvern grunntilskudd fra denne posten, jf. Prop. 1 S.

142975 Fartøyvernsentrene

Både de tre nasjonale fartøyvernsentrene og andre fagmiljø får tilskudd fra posten. Andre fagmiljø får utelukkende tilskudd til fagutviklingsprosjekter, mens de tre nasjonale fartøyvernsentrene i tillegg får tilskudd til kjerneoppgaver som følger av statusen som nasjonale sentre innen fartøyvern.

142979 Verdensarv

Tilskudd fra posten er avgjørende for å ivareta verdensarvområdene i Norge. Vi ser samtidig at det er stort og raskt økende etterslep knyttet til både vedlikehold og istandsetting, og behovene for omfattende tiltak blir stadig større. Økningen viser at det er stort lokalt og regionalt engasjement og eierskap til verdensarven og de unike objektene som inngår.

Laserscanning av helleristninger i Kåfjord, Alta verdensarv i august 2024. 3D-dokumentasjon benyttes både i tilstandsovervåking og formidling av bergkunst. Arbeidet ble utført i samarbeid mellom verdensarvområdene i Alta og Tanum, med finansiering fra BERG.

Hardanger Fartøyvernssentrum

Tilskuddsfordeling til fylkeskommunene og Sametinget

Tabellen under viser fordeling av tilskudd fra Riksantikvaren til fylkeskommuner og Sametinget for årene 2022-2024, samt oversikt over søknader mottatt hos de samme instanser og videre. Tabellen viser også søknader inn til de samme instanser.

Tilsagnsfullmakten for 2024 ble fordelt i 2023, med totalt 54,6 mill. kroner.

Tabell 6. Fordeling av tilskudd til fylkeskommuner og sametinget i 2022-2024.

		Tilskuddspost og tilskuddsordning						
		Post 71 fredede kulturminner i privat eie	Post 72 tekniske og industrielle kulturminner	Post 73 middelalder- ruiner	Post 73 profan middelalder	Post 73 brannsikring	Post 74 fartøyvern	Post 79 (kun søknadene via FK)
Antall søknader til fylkeskommunene/ Sametinget	2022	580	70	13	24	31	131	85
	2023	459	78	11	17	38	141	76
	2024	510	78	16	14	45	149	84

	2022	435 259 044	158 586 791	14 208 583	19 102 412	23 157 065	196 027 898	121 548 753
Søknadssum til fylkeskommunene/ Sametinget	2023	332 241 435	174 280 531	14 002 000	15 329 716	22 927 810	240 426 723	88 217 148
	2024	362 195 145	160 138 944	24 969 975	6 757 848	39 208 253	250 189 141	85 058 226
	2022	277 836 163	94 960 566	14 280 583	15 561 000	16 945 635	126 910 200	82 123 805
Søknadssum fra fylkeskommunene/ Sametinget til Riksantikvaren	2023	216 206 134	106 975 990	14 002 000	13 788 966	20 819 950	134 465 000	55 152 659
	2024	283 521 742	124 604 443	24 545 100	9 092 500	33 420 157	148 052 069	78 250 300
	2022	142 450 000	58 715 000	10 985 000	9 700 000	18 350 000	71 285 000	53 575 000
Tildeling fra Riksantikvaren til fylkeskommunene/ Sametinget	2023	125 750 000	58 550 000	10 250 000	9 872 000	12 750 000	65 605 000	53 067 000
	2024	136 400 000	62 265 000	15 000 000	6 000 000	19 000 000	72 519 321	50 000 000
Andelen som tildelte midlene dekket av søknadssum til fylkeskommunene/ Sametinget	2022	33 %	37 %	77 %	51 %	79 %	36 %	44 %
	2023	38 %	34 %	73 %	64 %	56 %	27 %	60 %
	2024	38 %	39 %	60 %	89 %	49 %	29 %	59 %

3.4 Ressursbruk

Nedenfor presenteres informasjon om Riksantikvarens ressursramme og ressursbruk i 2024, herunder kommentarer til nøkkeltallene som ble presentert i del 2.

Nøkkeltall

Nøkkeltallene gir et sammenligningsgrunnlag for de siste tre årene for Riksantikvarens eget budsjettkapittel 1429. Se kap. 6 for fullstendig årsregnskap.

Tabell 7 Oversikt over nøkkeltall 2022-2024 kap. 1429

*Bevilgning = årets tildeling + overføring fra foregående budsjettår

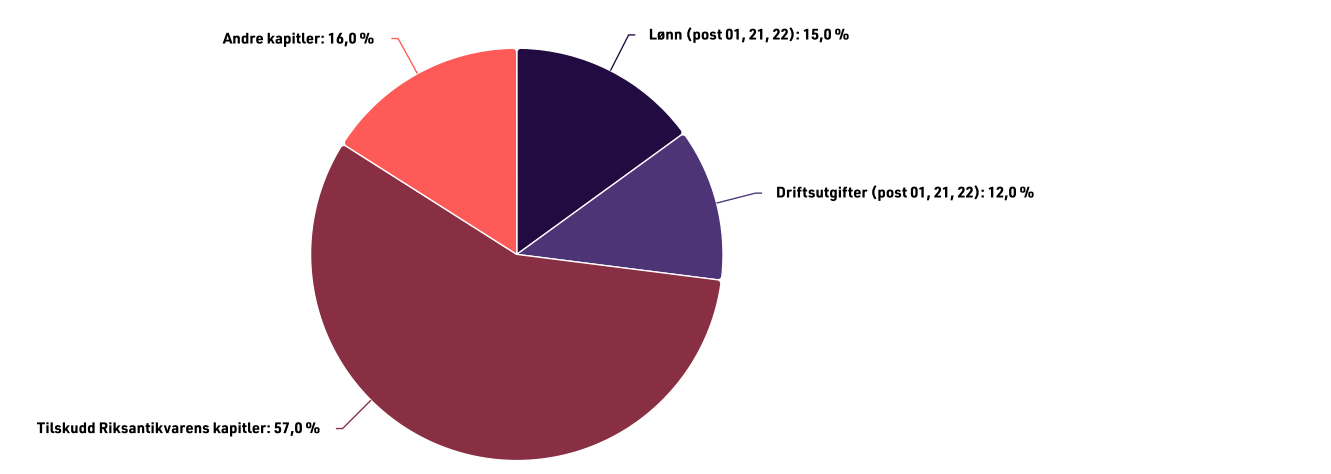
	2022	2023	2024
Antall utførte årsverk	126	122	123
Samlet tildeling i kroner post 01-99 *)	738 335 000	744 051 000	761 844 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	99 %	97 %	100 %
Driftsutgifter i kroner	233 781 081	236 527 919	260 475 102
Lønnsandel av driftsutgifter	53 %	53,6 %	51,5 %

57 pst. av utgiftene på Riksantikvarens kapitler i 2024 er knyttet til tilskuddsposter til forskjellige formål.

Tabell 8 Oversikt driftsutgifter

Regnskap per områder i 2024	Prosent	Kroner
Lønn (post 01, 21, 22)	15,3 %	131 951 466
Driftsutgifter (post 01, 21, 22)	11,9 %	102 412 995
Tilskudd Riksantikvarens kapitler	56,9 %	488 980 442
Andre kapitler	15,9 %	136 467 444
SUM	100 %	859 812 347

Figur 3 Utgiftsfordeling post 01, 21 og 22

Driftsutgifter

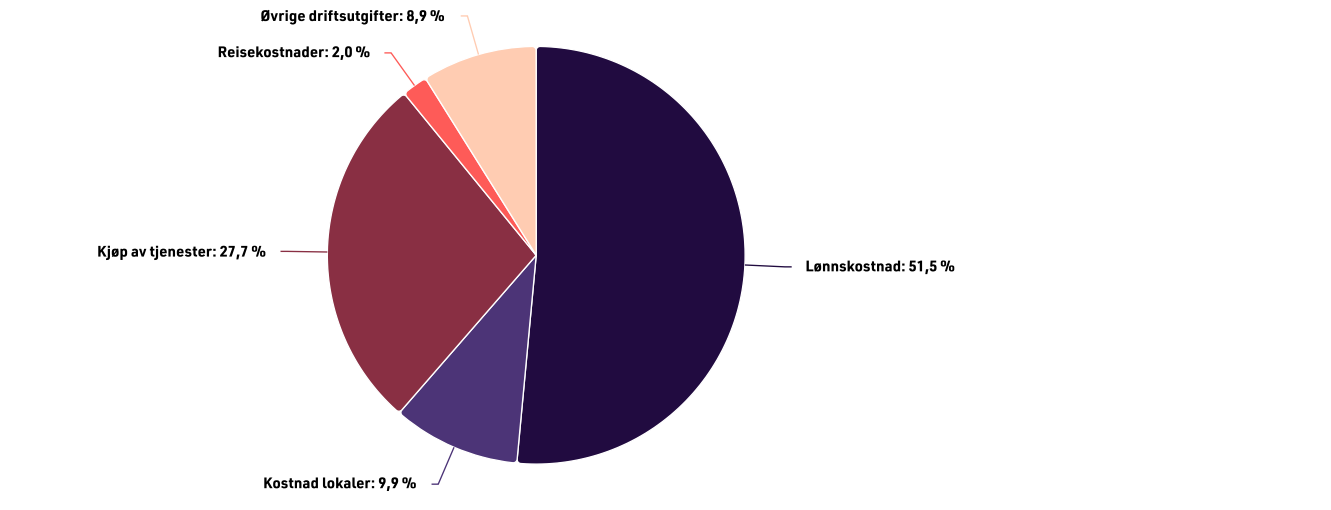
Driftsutgiftene samlet for alle budsjettposter var 260 475 102 kr i 2024. Dette er en økning med ni pst. fra 2023. Lønnsandelen utgjorde 52 pst. av dette, en reduksjon på to pst. fra 2023. Riksantikvarens utnyttelsesgrad for drift (post 01 – 29) ble 100 pst. i 2024. Det er økning i utnyttelsesgraden fra 2023 til 2024 med tre pst.

Tabell 9 Fordeling av driftsutgiftene

*Sum driftsutgifter er inkl. Finansutgifter som utgjør 4 833 kroner.

Driftsutgifter	Prosent	Kroner
Lønnskostnad	52 %	134 193 858
Kostnad lokaler	10 %	27 089 812
Kjøp av tjenester	28 %	72 868 887
Reisekostnader	2 %	4 128 550
Øvrige driftsutgifter	9 %	22 198 829
SUM driftsutgifter	100 %	260 479 936

Figur 4 Fordeling av driftsutgiftene

Samlet tildeling kapittel 1429 post 01-99

Samlet tildeling består av overføring fra forrige regnskapsår pluss årets tildeling fra overordnet departement på Riksantikvarens kapittel og poster, jevnfør bevilgningsrapporteringen og note A. Samlet tildeling gikk opp med to pst. fra 2023, og utgjorde 761 844 000 kr.

Tabell 10. Samlet tildeling per post over kap. 1429 i 2024 inkludert overføringer fra 2023

Post	Posttekst	Samlet tildeling	Regnskap 2024	Mer- og mindreutgifter
01	Driftsutgifter	172 438 000	167 593 300	4 844 700
21	Spesielle driftsutgifter	33 349 000	33 349 000	0
22	Flerårige prosjekt, Kulturminneforvaltning	39 911 000	33 418 998	6 492 002
	Sum driftsutgifter	245 698 000	234 361 299	11 336 701
60	Kulturminnearbeid i kommunene	14 406 000	14 406 000	0
70	Tilskudd til automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner	43 546 000	42 579 117	966 883
71	Tilskudd til fredete kulturminner i privat eie	153 560 000	152 530 065	1 029 935

Post	Posttekst	Samlet tildeling	Regnskap 2024	Mer- og mindreutgifter
72	Tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner	63 318 000	63 242 525	75 475
73	Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	80 759 000	57 061 206	23 697 794
74	Tilskudd til fartøyvern	75 125 000	75 033 781	91 219
75	Tilskudd til fartøyvernsentrene	22 789 000	16 064 355	6 724 645
77	Tilskudd til verdiskaping på kulturmiljøområdet	10 239 000	10 080 000	159 000
79	Tilskudd til verdensarven	58 008 000	57 983 394	24 607
	Sum tilskuddsposter	521 750 000	488 980 442	32 769 558
Post 02	Oppdrag og andre div. inntekter	-1 404 000	-1 332 103	-71 897
Post 09	Internasjonale oppdrag	-4 200 000	-3 443 252	-756 748
	Sum inntektsposter	-5 604 000	-4 775 355	-828 645

Ansatte

Av 123 utførte årsverk i 2024 er 109 fast ansatte. Ansatte i kirkebevaringsfondets programsekretariat inngår i tallene for Riksantikvaren. De ansatte i sekretariatet tiltrådte i slutten av september og begynnelsen av oktober. Det vil si at deres andel utgjør i 2024 om lag 1,7 utførte årsverk.

Tabell 11. Antall ansatte per år 2024

	2022	2023	2024
Antall ansatte *	141	139	137
Antall avtalte årsverk *	138	135	134
Antall utførte årsverk **	126	122	123
Lønnsutgifter per årsverk i kroner	983 787	1 039 528	1 091 007

*) Tallene for antall ansatte og avtalte årsverk er i henhold til Direktoratet for forvaltning og økonomistyrings (DFØ) veiledningsnotat til årsrapport for statlige virksomheter hentet fra SSB statistikk: «12623: Ansatte i staten». Tallene viser et årsgjennomsnitt. Tallene for utførte ansatte er hentet ut fra SAP Innsikt, som følger Direktoratet for forvaltning og økonomistyrings (DFØ) beregning av årsverk, det vil si fratrekk for fravær utover en dag. Årsverksberegningen reduseres for alt annet fravær utover en dag (unntatt ferieuttak eller avspasering av fleksitid og reisetid).

**) Ved beregning av utførte årsverk kommer reisetid, overtid og annet betalt merarbeid, som er avtalt og godkjent, til utbetaling i tillegg. Beregningen av utførte årsverk påvirkes ikke av ferieavvikling, hjemmekontor, eller opparbeiding og avvikling av reisetid, overtid og fleksitid til avspasering. Fravær på mindre enn en dag regnes ikke med ved beregning av utførte årsverk. Alt annet fravær på en dag eller mer kommer til fratrekk ved beregning av utførte årsverk. Om fraværet er med eller uten lønn har ingen betydning.

Lønnsutgifter per årsverk

Lønnsutgifter per årsverk i 2024 var på 1 091 007 kr, som var en oppgang på 4,7 pst. fra 2023.

Årsaken til økningen i lønnsutgifter per årsverk var at lønnsoppgjøret i 2023 var høyere enn tidligere år. Dette gjaldt for Riksantikvaren på lik linje med staten ellers. I tillegg er det verdt å legge merke til at ved turnover, har konkurransesituasjonen innenfor flere av våre fagfelt endret seg de siste årene og nyansatte kommer inn med høyere avlønning enn ansatte som slutter.

INNHold

3.1 Overordnede prioriteringer	Tilgjengelighetserklæring
3.2 Nasjonale mål, prioriteringer, styringsparameter og oppdrag	
3.3 Tilskuddsforvaltning	
3.4 Ressursbruk	

NESTE

DEL 4
STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

INNHold

- [3.1 Overordnede prioriteringer](#)
- [3.2 Nasjonale mål, prioriteringer, styringsparameter og oppdrag](#)
- [3.3 Tilskuddsforvaltning](#)
- [3.4 Ressursbruk](#)

DEL 4

STYRING OG KONTROLL I
VIRKSOMHETEN

Styring og kontroll i virksomheten

Vi jobber kontinuerlig for god styring og kontroll i virksomheten og gjennomfører analyser for risiko og mål- og resultatstyringen (RIS-analyser) på alle resultatmål. Internkontrollen i virksomheten revideres og styrkes i 2025 og skal også innbefatte Riksantikvarens ansvar som administrativt ansvarlig for kirkebevaringsfondet.

4.1 Risikostyring og analyser

Risikoanalyser er en viktig del av den interne oppfølgingen vår av mål, prioriteringer og oppdrag gitt i tildelingsbrev og hovedinstruks.

De fire mest kritiske målsetningene (temaene) for Riksantikvarens måloppnåelse i 2024 ble identifisert som:

- 1. Utstillingen “Vår verdensarv” skal installeres på alle verdensarvstedene (to i Vestnorsk fjordlandskap)
- 2. Bevaringsstrategi for kulturhistorisk verdifulle kirker
- 3. Etterlevelse av lovverk knyttet til arkivering og journalføring (leveranser fra Miljødirektoratet)
- 4. Kontinuerlig og effektiv utvikling av Riksantikvarens digitale tjenester

Målsetningene (temaene) følges opp gjennom tiltak i årsplanen. Tiltakene er en integrert del av virksomhetsstyringen internt. Oppfølgingen av tiltakene i løpet av året har redusert risikoen i de mest kritiske målsetningene til et akseptabelt nivå.

Riksantikvaren jobber systematisk med risikobasert sikkerhetsstyring og sikringsrisikoanalyse for å oppnå og opprettholde et forsvarlig sikkerhetsnivå for virksomhetens verdier. Risikovurderinger basert på NS 5814 og NS5832 ivaretar det som er særegent for risiko relatert til utilsiktede og tilsiktede uønskede handlinger.

Ny utstilling på plass i Geiranger. Verdensarven Vestnorsk fjordlandskap omfatter Geirangerfjorden i Møre og Romsdal og Nærøyfjorden i Vestland. I 2024 ble utstillingen "Vår verdensarv" installert på Norsk Fjordsenter i Geiranger. Foto: Rønnaug Rauk Sundling, Riksantikvaren

4.2 Evaluering, tilsyn og revisjon

Våren 2024 ble det gjennomført intern og ekstern revisjon tilknyttet standarden ISO/IEC 27001:2022 om informasjonssikkerhet, cybersikkerhet og personvern.

Intern revisjon ISO27001

Riksantikvaren har samarbeid om interne revisjoner med Norsk Polarinstitutt. Intern revisjon ble gjennomført i henhold til standarden og *Policy for gjennomføring av interne revisjoner og tilsyn i KLD og etatene* om samarbeid i revisjonsnettverket i miljøforvaltningen. Revisjonen har satt søkelyset på hvordan ledelsesansvar, arbeidsdeling, roller og ansvar for informasjonssikkerhet er organisert og tilrettelagt gjennom samarbeid mellom Riksantikvaren og Miljødirektoratet om IT-drift.

Internrevisjonen fant ikke avvik knyttet til kravene i ISO27001, men foreslo seks forbedringspunkter. Ut ifra en samlet vurdering bekrefter revisjonsrapporten at Riksantikvaren oppfyller kravene i ledelsessystem for informasjonssikkerhet.

Ekstern revisjon ISO27001

NEMKO gjennomførte som en del av prosessen med ISO-sertifisering, en resertifiseringsrevisjon i henhold til ISO/IEC 27001:2022 i april. Det ble funnet ett avvik ved denne revisjonen. De korrigerende tiltakene ble rapportert til NEMKO som innstilte til ny sertifisering. Riksantikvaren har ivaretatt sitt oppfølgingsansvar, og oppfyller kravene til ledelsessystem for informasjonssikkerhet (ISMS) på en tilfredsstillende måte.

Riksrevisjonen

Riksantikvaren har for 2023-regnskapet ikke mottatt merknader fra Riksrevisjonen som har krevd videre oppfølging i 2024.

4.3 Fellesføringer fra Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD)

Systematisk og helhetlig arbeid for å redusere klimagassutslipp, naturfotavtrykk og energibruk

Riksantikvaren har en egen bærekraftsrapport som viser hvordan vi arbeider systematisk og helhetlig for å redusere våre klimagassutslipp, naturfotavtrykk og energibruk, jevnfør vedlegg 2.

Antall ansettelser av personer med funksjonsnedsettelse

Riksantikvaren har ikke ansatt noen med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV i 2024. Vi følger med på søkere som krysser av for dette i rekrutteringssystemet vi bruker, og ledere og HR har et særskilt ansvar for å vurdere slike kandidater som er kvalifisert til stillingen, og invitere dem til intervju. Dessverre er det få av de som krysser av for nedsatt funksjonsevne som er kvalifisert for stillingen de har søkt. Her slår kvalifikasjonsprinsippet inn.

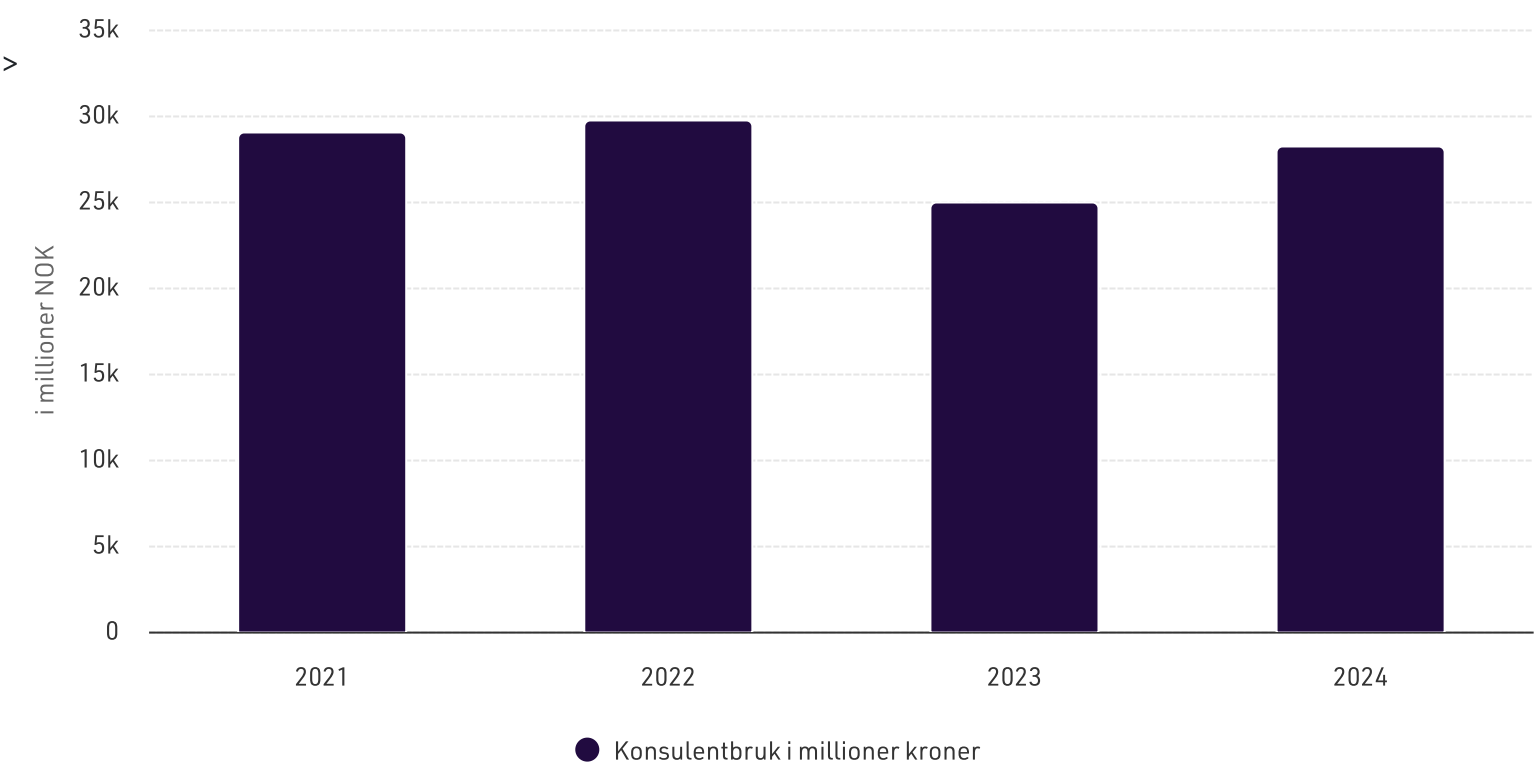
For å fremme inkludering og mangfold i våre rekrutteringer har Riksantikvaren inngått et samarbeid med jobbforalle.no i 2025. Vi ønsker med dette å senke terskelen for søkere med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV.

Redusere konsulentbruken

Figuren under viser en lavere konsulentbruk i 2024 enn i 2022. 67 pst. av Riksantikvarens konsulentbruk i 2024 gjaldt prosjektledelse innen digital tjenesteutvikling, samt drift og vedlikehold av IKT-systemene. I 2024 var det et ekstraordinært behov for konsulentbruk i forbindelse med flytting til nye lokaler. Konsulentbruken gjaldt innleie av prosjektleder, arkitekter og interiørkonsulenter. Medvirkende årsak til økt konsulentbruk i 2024 sammenlignet med 2023, er også inflasjonsjustering av timesatser hos konsulenter med rammeavtaler.

Riksantikvaren har i 2024 ikke benyttet konsulentbistand fra kommunikasjonsbransjen.

Figur 5 – konsulentbruk per år i millioner kroner

4.4 Personellmessige forhold

Flytteprosjektet

Riksantikvarens leieavtale i Dronningens gate 13 utløp 31. desember 2024, og vi flyttet inn i nye lokaler med aktivitetsbasert arbeidsplasskonsept i Schweigaards gate 28 i januar 2025.

For at overgangen til nye lokaler skulle bli best mulig, og for å sikre god fremdrift og involvering, etablert Riksantikvaren et flytteprosjekt.

Flytteprosjektet var delt inn i fire delprosjekter:

- 1. Leiekontrakt og avtaler
- 2. Inventar, møbler og utstyr
- 3. Tilpasning nye lokaler
- 4. Ansattinvolvering

En styringsgruppe, bestående av ledergruppen og representanter for partssamarbeidet og arbeidsmiljøutvalget, tok beslutninger underveis.

En av arbeidsgruppene hadde som mål å ivareta de ansatte og sørge for god informasjon til rett tid. Arbeidsgruppen samarbeidet også med organisasjonsrådgivere fra konsulentfirmaet Mellomrom, slik at aktiviteter som ryddedager, innflyttingsverksted, befaring for alle ansatte til nye lokaler og digitale kompetansehevingstiltak ble gjennomført på best mulig måte. Gruppen ga også råd om tilrettelegging, inkludering og medvirkning slik at alle ansatte skulle føle seg godt ivaretatt i prosessen.

Ledelse og medarbeiderskap

Som et ledd i å realisere Riksantikvarens virksomhetsstrategi, har vi gjennomført programmer for lederutvikling og for medarbeiderskap. Vi har blant annet avholdt heldagssamlinger der alle ansatte deltok. Riksantikvaren vil fortsette med å innarbeide medarbeiderprinsippene bredt i organisasjonen, blant annet ved rekruttering, medarbeidersamtaler, medarbeiderundersøkelser, og nye arbeidsmetoder i aktivitetsbasert kontorkonsept.

Medarbeidersamtaler

Medarbeidersamtaler er viktig for Riksantikvaren som et ledd i utvikling av medarbeiderne våre. Det ble gjennomført medarbeidersamtaler for alle medarbeidere i 2024.

Riksantikvarens bibliotek i Schweigaards gate 28 i Oslo. Biblioteket i våre nye lokaler er en populær møteplass og en yndet arena for interne og eksterne arrangementer og foredrag. Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Arbeidsmiljø/HMS

Riksantikvaren skal være en ansvarlig arbeidsgiver som sørger for oppfølging etter behov. I det videre redegjør vi for ulike tiltak og aktiviteter vi har iverksatt for å understøtte dette.

Handlingsplan for aktivitets- og redegjørelsesplikten

Riksantikvaren har laget en handlingsplan for aktivitets- og redegjørelsesplikten. Planen er utarbeidet i dialog med hovedverneombud og ansattrepresentant. Den beskriver hvordan Riksantikvaren skal jobbe med likestilling og diskriminering – hva som skal gjøres, hvordan, når og hvem som er ansvarlig. Planen blir gjennomgått og diskutert i arbeidsmiljøutvalget hvert år og følges opp av HR.

Trening i arbeidstiden

For å fremme god helse og bedre livskvalitet oppfordrer vi våre medarbeidere til å trene. Alle ansatte har mulighet å trene inntil én time i uka i arbeidstiden. Riksantikvaren har hatt en avtale med Muskelklinikken, der ansatte kunne trene, både egentrening og gruppetimer. Mange har deltatt på gruppetimene. Vi har fått gode tilbakemeldinger på at trening i arbeidstiden fører til bedre helse og er en sosial arena.

Psykologtjenester

Riksantikvaren har avtale med Moment om psykologtjenester. Ansatte kan få bistand om det skjer noe, i jobben eller privat, som gjør at de trenger å snakke med en psykolog. Det skal være lav terskel for bruk av tjenesten. Arbeidsgiver har erfart at flere ansatte har benyttet seg av tjenesten og fått god hjelp.

AKAN

Som en del av AKAN-arbeidet hos Riksantikvaren, er det utarbeidet AKAN-retningslinjer. Riksantikvaren ønsker tidligst mulig å tilby hjelp til ansatte med ulike rusproblemer. Ansatte skal så tidlig som mulig få tilbud om hjelp både i arbeidsmiljøet og i samarbeid med bedriftshelsetjenesten eller Moment.

Bedriftshelsetjeneste

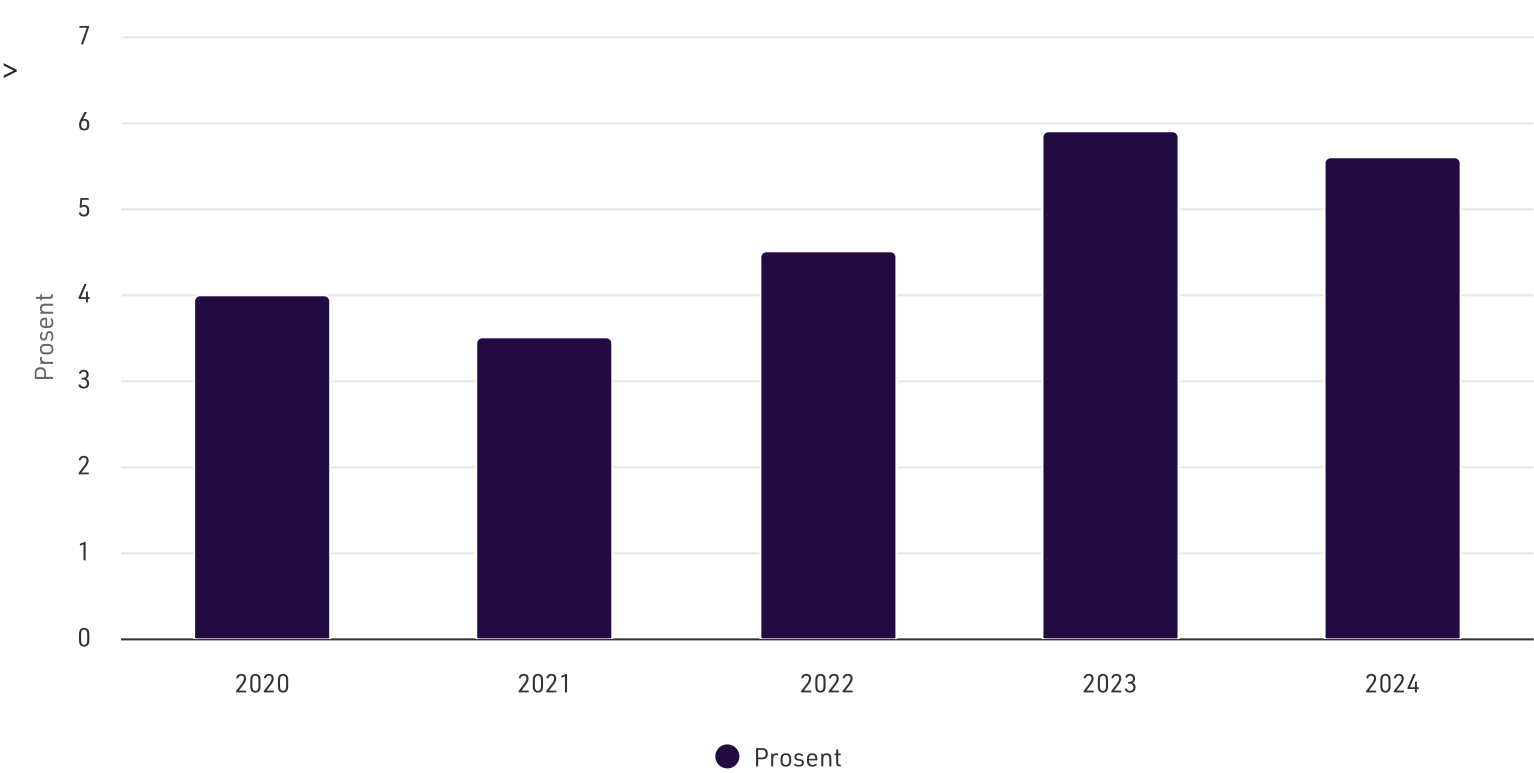
Riksantikvaren har en avtale med Agil Helse om helsekontroller og førstehjelpskurs. I 2024 fikk alle ansatte over 50 år tilbud om helsekontroll. Samtlige ansatte fikk tilbud om å ta influensavaksine. Mange ansatte benyttet seg av disse tilbudene. Dette er forebyggende tiltak, som kan bidra til å forebygge sykdom og skader.

Sykefravær

Sykefraværet hos Riksantikvaren i 2024 viser 5,6 pst., mot 5,9 pst. i 2023. Riksantikvaren har de siste fem årene hatt et gjennomsnittlig sykefravær på 4,7 pst.

HR følger systematisk opp sykefravær, uavhengig av om sykefraværet er arbeidsrelatert eller skyldes andre forhold. Sykefraværet hos Riksantikvaren har over lang tid vært lavt. Økningene i 2023 og 2024 skyldes langtidsfravær som følge av alvorlig sykdom og ikke øvrig sykefravær. I HMS-planen for 2023-2024 er det satt mål om å opprettholde lavt sykefravær på under 5 pst. I 2024 er fraværet rett over dette måltallet.

Figur 6. Sykefravær siste 5 år

INNHold

4.1 Risikostyring og analyser	Tilgjengelighetserklæring
4.2 Evaluering, tilsyn og revisjon	
4.3 Fellesføringer fra Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD).	
4.4 Personellmessige forhold	

DEL 5

VURDERING AV FREMTIDSUTSIKTER

DEL 5

VURDERING AV
FREMTIDSUTSIKTER

Vurdering av fremtidsutsikter

Kulturarven gir trygghet i en tid preget av konflikt, men vi har store oppgaver foran oss for å sikre beredskapen.

Kulturarven er en ressurs for samfunnet, både i samfunnsutvikling og for den enkelte.

De nasjonale målene for kulturmiljø handler om at flere kan engasjere seg, at kulturmiljøene blir brukt som en bærekraftig ressurs og at vi tar vare på et mangfold av kulturminner. Riksantikvaren fortsetter arbeidet med å gjennomføre våre mål gjennom god virkemiddelbruk, kunnskap og veiledning, bevisstgjøring og strategisk kommunikasjon, samt prioritering av vern i tråd med fredningsstrategien og våre øvrige strategier.

Fra Riksantikvarens Eksempelsamling: Å ta i bruk en fredet lystgård fra 1860-tallet til barnehage etter dagens krav kan høres komplisert ut. I Stamerhuset i Bergen er det nettopp dette man har fått til. Opprinnelige tapeter, stukkaturer og planløsning har blitt bevart og fremhevet. Foto: Elfrida Bull Bene, Artishot

For mange er kulturminner et naturlig samlingspunkt og en møteplass som engasjerer og gir kunnskap, og hvor mennesker kan oppleve fellesskap. Dette kan bidra til økt motstandskraft og tillit i samfunnet. At vi kan oppleve bergkunsten fra bronsealderen, at huset har stått i hundrevis av år, at båten fortsatt seiler, at gresset blir slått og maskinene på det gamle anlegget går, styrker opplevelsen av at vi, som samfunn, har både en fortid, en nåtid og en fremtid.

I årene som kommer skal vi styrke kulturmiljøer som samfunnsressurs gjennom arbeidet med bevaringsstrategiene for kyst, landbruk og kirker, og kommende strategier for bygder og byer samt industri og næring. Målet er at flere skal være med, flere skal bli en del av fellesskapet for å styrke kulturarven, og samtidig skal de finne både mening og nytte i utvikling og verdiskaping. Dette kommer lokalsamfunnene til gode.

Fra Riksantikvarens Eksempelsamling: Lenge var den amerikanske ambassaden utilgjengelig for allmenheten. Da ambassaden flyttet til nye lokaler, ble bygningen fredet. Ny eier satte i gang et stort prosjekt med mål om å gjenåpne bygningen for publikum, og dette inkluderte både istandsetting og ny bruk. Foto: Karen Elkjær, Riksantikvaren

Verden utenfor Norge er preget av krig og konflikt. Dette vil også få betydning for Riksantikvarens innsats og prioriteringer, både innenlands og i det internasjonale arbeidet. Kulturminner og kulturmiljø er ikke godt nok integrert i den nasjonale beredskapen. Oppfølgingen av *Meld. St. 9. (2024-2025) Forberedt på kriser og krig* vil være sentral i det videre arbeidet vårt, og målet er å minske ødeleggelser og hindre tap av kulturarv ved ekstreme hendelser som naturkatastrofer og samfunnskriser.

Klimautfordringene vil øke i tiden framover. Riksantikvaren arbeider med å kartlegge konsekvenser for kulturmiljø og styrke kompetanse og forvaltningspraksis i møte med klimaendringene. I arbeidet med klimatilpasning, må vi ivareta hensynet til kulturmiljø, og det må inngå som en del av beredskapsarbeidet lokalt og regionalt. Dette blir avgjørende for å bevare og sikre kulturmiljøene.

Nye EU-direktiver knyttet til energieffektivisering og økonomisk aktivitet, vil påvirke kulturmiljøforvaltningen generelt og eiere av bygninger med kulturhistorisk verdi spesielt. Vi vil fremme tiltak for å spare energi, og samtidig jobbe på internasjonale arenaer for gode rammebetingelser og motvirke at bygninger og viktig kulturmiljøverdier går tapt.

Samtidig er våre verneverdige bygninger en viktig ressurs: De har allerede tatt klimakostnaden og er et av våre viktigste bidrag til sirkulær økonomi. Å ta vare på, og effektivisere energibruken i verneverdige bygg – fremfor å rive og bygge nytt – gir rask klimagevinst og bidrar til den grønne omstillingen.

ROS-analyse. Det fredete gårdsanlegget Uppigaard på Skjåk fikk ROS-analyse i 2024. Foto: Hanna Lønning Gjerdi, Riksantikvaren

Riksantikvarens nye lokaler er et løft for virksomhetens egen bærekraft. Nye lokaler vil gi stor energisparing, og gjenbruksandelen av møbler og inventar fra nye til gamle lokaler er på over 70 pst. Dette blir en del av vårt bidrag til økt bærekraft i årene som kommer.

Gjenbruk og reparasjon av eksisterende bygninger krever håndverkskapasitet og -kompetanse. Dette er avgjørende for å sette i stand kirker, fartøy, anlegg og bygninger. Oppfølgingen av vår håndverkstrategi skjer gjennom tett samarbeid med utdanningssektoren og bransjene. I dag opplever deler av kulturmiljøforvaltningen et stort behov for økt tilgang på relevant håndverkskompetanse.

Trelastlageret i Schweigaards gate 28. Våre nye lokaler ligger på Grønland i Oslo, et område hvor trelastvirksomheten har tradisjoner tilbake til 1600-tallet. Trelastlageret ble byggemeldt i mars 1911, og tegningene var utarbeidet av arkitekt Harald Kaas. Anlegget er oppført som trelastlager med tilhørende kontorbygning. Fasaden er en skjermfasade med svungne konturer som delvis kamuflerer lagerets takformer. Trelastlageret ble fredet i 1997, totalskadet i brann i 2003, og fasaden har siden blitt rekonstruert. Foto: Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

Riksantikvaren bruker internasjonalt samarbeid strategisk for å nå egne mål og nasjonale mål. Internasjonalt arbeid generelt og samarbeid på kulturarvfeltet spesielt blir mer og mer aktuelt på grunn av globalisering, klimaendringer, økt polarisering og en urolig verden preget av høyt konfliktnivå. Dette krever at vi jobber sammen lokalt, nasjonalt og internasjonalt, i tillegg til at vi må tenke tverrsektorielt. Et eksempel er beredskapsarbeidet, der vi jobber for å synliggjøre kulturmiljøets rolle i totalberedskapen. Ved å forstå kultur som både mål og middel i krig og konflikt, kan vi også styrke den motstandskraften som kulturarven kan gi oss. En ny programperiode med kulturprogram under EØS-midlene vil knytte oss tettere på Europa gjennom konkrete samarbeid, prosjekter og nettverk. I FNs organer følger vi Unesco og verdensarvskomiteen tett gjennom nære samarbeidspartnere, og vi ønsker å bidra til å styrke kulturarvens stemme i og utenfor Norge. I praksis betyr dette å løfte faglige og faktabaserte avgjørelser, i tillegg til fremme av demokratiske verdier og minoriteters rettigheter.

Tradisjonshåndverk i Sibiu, Romania. Casa Artelor, et opplæringscenter for tradisjonshåndverk i Sibiu, Romania, ble åpnet i 2024. Friluftsmuseet ASTRA var prosjektleder og Museene i Sør-Trøndelag (MiST) var prosjektpartner. I prosjektet, som var finansiert av EØS-midlene, ble det også laget et sertifiseringssystem for tradisjonshåndverkere i Romania. Flere titalls håndverkere har allerede blitt sertifisert gjennom ordningen, og det har ført til både bedre jobber og bedre lønn for mange av dem. Foto: Vegard Berggård, Riksantikvaren

I en tid med strammere ressurser må vi bli mer effektive og synliggjøre resultatene våre bedre. Kunnskap, analyse og statistikk er et viktig grunnlag for en god og effektiv kulturmiljøforvaltning og vil derfor være viktige leveranser fremover.

Kirkebevaringsfondet innebærer et løft for kirkene våre og håndverket. Samtidig er fondet en kilde til nytt samarbeid som trenger nye rutiner og arbeidsformer på tvers av Riksantikvaren, og med våre samarbeidspartnere i programstyret. Økte tilskudd gir økt aktivitet, og Riksantikvaren må ruste seg for økt saksmengde. Allerede i opptrappingsåret 2024 sendte vår kirkeseksjon ut 1287 vedtak om dispensasjoner, tilskudd, avklaringer og formelle uttalelser. Antallet vil øke i 2025 og i årene som kommer. Dette er en oppgave vi ser frem til, men vi må også tenke nytt om samordning og arbeidsmetodikk for å gjennomføre både en kvalitativt god og effektiv saksbehandling.

I mars 2025 legges NOU for ny kulturmiljølov fram. En ny lov på feltet vårt vil få stor betydning for kulturmiljøforvaltningen fremover, og Riksantikvaren håper at NOUen vil peke på muligheter og gi forvaltningen gode betingelser og et løft for sektoren. Kulturmiljø er en stor ressurs for samfunnet, og vi håper det nye lovforslaget vil gjenspeile dette.

For Riksantikvaren står oppgavene i kø i årene som kommer. Dette betyr strammere prioriteringer, og vi vil samarbeide tettere med gamle og nye aktører for å virkeliggjøre de nasjonale kulturmiljømålene.

Tilgjengelighetserklæring

NESTE

DEL 6
ÅRSREGNSKAP

DEL 6

ÅRSREGNSKAP

Årsregnskap

På denne siden presenterer vi vårt årsregnskap for 2024 slik det er rapportert til statsregnskapet og til Klima- og miljødepartementet.

Dette er:

- > Ledelseskommentar og prinsippnote
- > Bevilgnings- og artskontorrapportering med noter

6.1 Ledelseskommentar årsregnskapet 2024

Formål

Riksantikvaren er direktoratet for kulturmiljøforvaltning, og Klima- og miljødepartementets (KLD) sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturmiljø. Jobben vår er å sikre et godt kunnskapsgrunnlag, sette kulturmiljøpolitikken ut i livet og gi faglige innspill til politikkutviklingen.

Regjeringen og Stortinget fastsetter nasjonale mål og virkemidler for kulturmiljø. Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål på de områdene der Riksantikvaren har myndighet og juridiske virkemidler. De aktuelle resultatområdene er kulturminner, kulturmiljø og polarområdene.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelsene om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Klima- og miljødepartementet i instruks om økonomistyring. Vi mener regnskapet gir et dekkende bilde av Riksantikvarens disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter og tilskudd.

Vurderinger av vesentlige forhold

På kap. 1429 har Riksantikvaren i 2024 en samlet tildeling på til sammen 767,5 mill. kroner inklusive overføringer fra 2023, hvorav 521,6 mill. kroner er knyttet til tilskuddsposter. I tillegg har direktoratet mottatt belastningsfullmakter over andre kap. på til sammen 187,4 mill. kroner.
I 2024 har Riksantikvaren samlet utgiftsført 878,1 mill. kroner, hvorav 154,8 mill. kroner inkluderer belastninger over andre kap.

Regnskapsførte inntekter på kap. 4429 post 02 og 09 i 2024 er på 4,8 mill. Kroner. Det er 0,8 mill. kroner lavere enn Klima- og miljødepartementet fastsatte som inntektskrav i tildelingsbrevet for 2024.

Artskontorapporteringen viser brutto rapporterte utgifter til drift på 260,5 mill. kroner. Av dette utgjør utbetalinger til lønn 134,2 mill. kroner. (jf. oppstilling av artskontorrapportering og Note 2), og andre utbetalinger til drift på 126,3 mill. kroner (jf. Note 3).

Innenfor lønnskostnader, utgjorde lønn, utgifter til arbeidsgiveravgift og pensjonspremier til SPK, henholdsvis 80,9%, 12,5% og 7,6%.
Antall utførte årsverk var gjennomsnittlig 123,0 i 2024.

Innenfor andre utbetalinger til drift, på 126,3 mill. kroner gikk 19,2 prosent (24,2 mill. kroner) til husleie. 20,2 prosent (25,5 mill. kroner) gikk til kjøp av konsulenttjenester som i hovedsak er knyttet til digital utvikling, utvikling av bevaringsstrategier, evaluering landsverneplanarbeid, flytting til nye lokaler og etablering av programsekretariatet kirkebevaringsfondet (KBF).

Kjøp av fremmede tjenester utgjør 37,5 prosent (47,3 mill. kroner) som i hovedsak er knyttet til kjøp av konsulenttjenester over post 01, 21, 22 og belastningsfullmakt fra Barne- og familiedepartementet til prosjekter innen brannsikring, ruiner, etablering av nytt kontor i Trondheim, Vår verdensarv, miljøovervåknings programmene, IKT, drift og bistand fra Norsk institutt for kulturminneforskning (jf. Note 3).

Bekreftet mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2024 er -10216 372,25 kroner.

Riksantikvaren jobber kontinuerlig med å digitalisere tjenestene, omstille og effektivisere driften og å tilpasse bemanningen i forhold til de pålagte oppgavene og gitte tildelinger.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Riksantikvaren. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d., men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2025.

Revisjonsberetningen og all underliggende korrespondanse knyttet til den finansielle revisjon er offentlig når revisjonsberetningen er oversendt til virksomheten.

Signert den 13/03/25 av,

Hanna Kosonen Geiran, riksantikvar og Astrid Auran Nesbø, organisasjonsdirektør.

Prinsippnote til regnskapet

Årsregnskap for statlige virksomheter er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av desember 2024 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

1. Regnskapet følger kalenderåret.
2. Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret.
3. Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet.
4. Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp.

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "Netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som virksomheten har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen

samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises i kolonnen for samlet tildeling, og er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Artskontorapporteringen

Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Regnskapstall i bevilgnings- og artskontorapportering med noter viser regnskapstall rapportert til statsregnskapet. I tillegg viser noten til artskontorapporteringen *Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen* bokførte tall fra virksomhetens kontospesifikasjon i kolonnen *Spesifisering av bokført avregning med statskassen*. Notene viser forskjellen mellom beløp virksomheten har bokført på eiendels- og gjeldskontoer i virksomhetens kontospesifikasjon (herunder saldo på kunde- og leverandørreskonto) og beløp virksomheten har rapportert som fordringer og gjeld til statsregnskapet og som inngår i mellomværendet med statskassen.

Virksomheten har innrettet bokføringen slik at den følger kravene i bestemmelser om økonomistyring i staten. Dette innebærer at alle opplysninger om transaksjoner og andre regnskapsmessige disposisjoner, som er nødvendige for å utarbeide pliktig regnskapsrapportering, jf. bestemmelsene punkt 3.3.2, og spesifikasjon av pliktig regnskapsrapportering, jf. bestemmelsene punkt 4.4.3, er bokført. Bestemmelsene krever blant annet utarbeiding av kundespesifikasjon og leverandørspesifikasjon. Dette medfører at salgs- og kjøpstransaksjoner bokføres i kontospesifikasjonen på et tidligere tidspunkt enn de rapporteres til statsregnskapet, og innebærer kundefordringer og leverandørgjeld i kontospesifikasjonen.

6.2 og 6.3 Oppstilling av bevilgningsrapportering og oppstilling av artskontorapportering

- > [Ledelseskommentar årsregnskapet 2024](#)
- > [Bevilgnings og artskontorapportering med noter for årsregnskapet 2024](#)

INNHold

6.1 Ledelseskommentar årsregnskapet 2024	
6.2 og 6.3 Oppstilling av bevilgningsrapportering og artskontorapportering, med noter	Tilgjengelighetserklæring

NESTE

DEL 7
VEDLEGG TIL ÅRSRAPPORT